

Bűvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2019. október – XVIII. évfolyam 10. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Október 23. **2**
Csapó Endre írása

A mennyei
fanyűvő **5**
Balogh Elemér
regényrészlete

Gatyás,
a nemzetőr **9**
Sarusi Mihály beszélgetése
egy hajdani nemzetőrrel

Ősz, október **11**
Radnai István elbeszélése

A jugoszláv **14**
Kiss Lajos István
regényrészlete

Távlatok nélkül **19**
Josip Vidmar dolgozata
Szilágyi Károly fordításában

A szellem
nyomában **24**
Varga Domokos György
készülő kettőskönyvéből

CSAPÓ ENDRE

Október 23.

Hosszú idő telt el, amire nemzeti ünnep lehetett október 23-a Magyarországon. Erről az 1991. évi VIII. törvény rendelkezett. Ezzel lezárult az a 45 éves fordított világ, amelyben a szolgaság neve szabadság volt, a diktatúra a demokrácia nevet kapta, és ennek megfelelően ellenforradalomnak kellett nevezni azokat a napokat, amelyekben a magyar nép kifejezte egységes akarát az idegen katonai megszállás és az annak nyomán rákényszerített kommunista terroruralom felszámolására.

Minden más csak részletkérdés, amiken még sokáig vitakoznak a megmagyarázók, de ez a két egységes nemzeti akarat történelmi mérföldkő marad. Egytagú megfogalmazással: független nemzeti államban önként választott életrend.

Bizonyára mindannyian ismerjük a nagy nap eseményeit. A napokkal előtte tervezgetett, vitatott, engedélyezett, engedély visszavonással megtiltott, ismét engedélyezett diákelvonulások, pontosabban a hozzájuk csatlakozókkal felduzzadt felvonulás olyan áradattá vált, ami rémületbe ejtette a terrorállam irányítóit. Látva a Pártház ablakából a Margit hídra felvonuló áradatot, Hegedűs miniszterelnök felkiáltott: – *Végünk van!* Sietve felhozták Nagy Imrét vidékről, népszerűségét védőpajzsként alkalmazandó.

A Párt Nagy Imrére osztotta a kormányelnöki posztot. Feladatául tették, amivel ő is egyetértett, hogy meg kell védeni a kormányt és a párt hatalmát, mert olyan hangulat nyilatkozott

meg az utcai felvonulások alkalmával a csatlakozó és utcára tóduló tömeg részéről, ami veszélyezteti a népi demokratikus államot.

A rend helyreállításához felhasználható az állami védelem karhatalma, a magyar katonaság és szükség esetén az országban állomásozó szovjet fegyveres alakulatok.

Nagy Imre vállalta a feladatot. A nagy napon, 23-án, este 9 órakor próbált szólni a Parlament előtt gyülekezőkhöz. – *Eltársak!* – Tovább nem jutott. Akkor szembesült a ténnyel, hogy nem egy szervezett gyülekezettel áll szemben. Merőben új helyzet van – most a nép akar szólni. Azért jött a saját akaratából, hogy közölje a hatalommal, hogy elég volt a megalázó néma tűrésből.

*Budapesten elháríthatatlanul
megtörtént az egyetemisták két felvonulása
a Petőfi-, illetve a Bem-szoborhoz.*

Gerő Ernő öntötte az olajat a főváros népe békés, de már parázsló hangulatára alig egy órával előtte elhangzott rádióbeszédével. A Nagy Imrében csalódott tömeg elindult a Magyar Rádió épülete elé, erősíteni az ott gyülekezőket. A Rádió előtt tüntetők nem Gerőre vártak, hanem arra, hogy követéseiket bemonddhassák. Amit persze nem engedélyeztek.

Ez volt az az utolsó alkalom, amikor a hatalom még elkerülhette volna a fegyveres ellenállást. Ami persze meglepte őket, mert bíztak a fegyveres erőkből, végső esetben a szovjet erőkből. Az egyre gyűlő tömeg eloszlatására a Rádiót őrző ÁVH-sok a tömegbe lőttek. Ez váltotta ki, hogy a pár órás békés forradalom fegyveres felkelésre váltott át országszerte.

Nem jutunk a helyzet megértéséhez, ha nem tekintjük át az akkori világpolitikai helyzetet. Az 1945-ös évet nem valaminek a befejezése, inkább kezdete jelzi. Európa, Ázsia romokban. Amerika egyetlen győztes katonai nagyhatalom. Minden, ami azóta történik – és minden, ami nem jöhetett létre –, abban ez az erő a meghatározó.

A második világháború létrehozott egy rendkívüli helyzetet. A két, Európán kívüli nagyhatalom Németország legyőzését követően nemcsak Németországot felezte meg, hanem megfelelt az egész európai kontinensnek. Katonailag, gazdaságilag, ideológiailag egyaránt.

Ma már nem számít képzelgésnek az Egyesült Államok világuralmi ambícióiról szólni. Amerika emelte a Szovjetuniót, háborús szövetségését, hatalmi törekvései partnerévé. Együttműködésük érdemelte ki a bipoláris világrend elnevezést. Ez eredményezte a hidegháborúnak nevezett politikát, amiben úgy társutaztak, mintha elleneznék a kommunizmust. Ezzel igyekeztek az aggályokat leszerelni. Nagy szövegek mögül nyugatról valóban csak a szovjet uralmi

Szipirosz Panajotopulosz

Magyar testvéreinkhez

Kínótok kínunk, testvérek, nyájakok tépik
Farkasok, mert hogy szabadon éljétek
Akarjátok szent Hazátokat.
Rengünk szellemünkben borzadályától
A pusztulásnak; de teli büszkeséggel.
Teli bámulattal a lelkünk
Vakmerőségek és elszántságotok láttán:
Mint a Háromszáz Leonidosszal
Félelem nélkül, lebíráhatatlanul és csupa szépek
Dobtátok magatokat az egyenlőtlen küzdelemben
Oroszlánugrással, énekelve.
Lehelletetek, szent véretek lánggá legyen
Feloldani a szolgaság láncait.
Gyorsan adja Isten, hogy Szabadságotok
Fája virágban álljon, testvéreink!

KERÉNYI KÁROLY fordítása

módszerek javítását követelték. Sztálin halála után erős nyomást gyakoroltak Moszkvára ilyen értelemben. Hruscsov partner lett a műveletben. Leleplezte Sztálint a huszadik szovjet pártkongresszuson 1956 februárjában – jelezve, hogy lehet vele egyezkedni.

E világpolitikai kitérővel válnak érthetővé 1956 eseményei. Azon dolgoztak a politika irányítói, és hittek is abban, hogy a szovjet állam elfogadható lesz a világ számára, ha megtagadja a sztálini módszereket. Érvényesülni látszott az elképzelés, hogy a liberalizálás szükséges, ami igazolja a kommunizmus alkalmasságát az emberiség jövője építésében. Ennek volt fontos lépése: követni a jugoszláv példát a szovjet kormányzás alatti kommunista államokban is.

Lengyelországban sikerült valamilyen félúton való megoldás. A fő szám a budapesti vállalkozás volt, mert ott erős volt a kommunista pártban a kozmopolita, internacionalista színezet a párt második vonalában, akiket a rákosista-sztálinista geng távol tartott a hatalomtól.

A nagyszláv birodalmat építő sztálini rendszernek átváltása – valamilyen kozmopolita marxista internacionalista rendre – nagy ígéret volt a liberalizálódás szervezői számára, egyfajta visszatérés a francia forradalom és a marxi eszmerendszer keretébe. A megvalósítás feladata a következő:

Legyen ez a változás látványos.

Történjen ez a váltás az Új Világrend megalakulásához méltó szimbolikus eseménnyel. Induljon el a megújuló szocializmus egy látványos nagy népakarat követeléseként, forradalmi élményt felmutató felvonulással.

A kijelölt hely Budapest volt, a kijelölt nap október 23-a.

A szegedi egyetemisták is felkészültek a hivatalos eseményre. Megfogalmazták követeléseiket, többek között – egészen váratlan meglepetésként – belevették a szovjet csapatok kivonását, a politikai foglyok szabadon bocsátását, a többpárt-rendszert, a szabad választásokat és a budapesti Sztálin-szobor eltávolítását.

Küldöttjük ezt nagy sikerrel előadta október 22-én este Budapesten a diákgyűlésen a párthű szervek jelenlétében. Ennek híre nagy izgalmat váltott ki a párthatalom köreiben.

A párt nagy hatalmú vezetői kilencnapos távollét után kész helyzetre érkeztek haza, ami nagyon nem úgy nézett ki, mint az, amit elterveztek.

Budapesten elháríthatatlanul megtörtént az egyetemi ifjúság két felvonulása a Petőfi-szobor, illetve a Bem-szobor elé. Mire odaértek, minden értékelés szerint az enyhülés híveinek ez a forradalomnak nevezett kísérlete megbukott.

A csatlakozókkal együtt valóságos néparadat vonult az úton. Amikor a Bem téren Veres Péterbe belefojtotta a szót a tömeg zúgása, a reformkommunisták féleven át folytatott szereplése abban a percben véget ért. Feljavított szocializmusról itt már nem lehetett szólni. Itt már a szabad nép, szabad ország nem szólam volt, hanem kérlelhetetlen követelmény.

Az enyhülési politika minden esélye elszállt. A szintér szereplői ettől fogva: a nemzeti szabadság megvallásában egységbe forott nép, és a fegyveres védelmet ellátó *Pesti Srác*.

Keddi napra esett október 23-a. Hosszúra nyúlna, akárcsak vázlatosan is, követni az eseményeket a végzetes november 4-i szovjet tanktámadásig. Nagy Imre kommunista kormánya na-

Ország László elektrográfiája

ponta változott és hátrált mindaddig, amíg a népakarat kipréselte az egypártdiktatúra politikusaiból a független szabad ország és többpártrendszerű kormányzat elfogadását.

Tekintsük át Nagy Imre szerepét ennek a nyolc napnak az eseményei során! Amikor az Országház erkélyéről szólt volna megnyugtatót a kedves elvtársakhoz, lemérhette a helyzetet, mégis vállalta a miniszterelnökséget.

Ettől kezdve ő volt a felelős mindenért, kormányával együtt. Ő mindvégig csak sodródott a forradalom áramlásában. Csak követte – kényszerűen és mindig elkésve – az utca akaratát. Október 28-ig Nagy Imre a forradalom ellensége volt, a statáriális eljárások és gyilkosságok az ő nevében történtek. Szovjet egyetértéssel igyekezett a forradalom irányát eltéríteni. Naponta hátrált, változott a Nagy Imre-kormány.

Október utolsó napjairól megállapítható, hogy az országon belüli erőviszonyok alapján a forradalom győzött. A kialakult helyzet alkalmas volt egy új állami rend kialakítására, a közakaratnak megfelelően. Ha a Vörös Hadsereg nem támad november 4-én, másnap megindult volna a munka országszerte.

Nagy Imrét az ellene folytatott perben azzal vádolták, hogy a forradalom, illetve ellenforradalom élére állt. Ellenkezőleg, igyekezett azt leszerelni. Például a fegyveres felkelő csoportoknak a Király Béla szervezte nemzetőrségbe terelésével.

Nagy Imre nem tudta teljesíteni a feladatot, nem tudta leszerelni a forradalmat. Elvtársai eltették az útból, szovjet egyetértéssel. A sztálinista visszarendezés műveletében nemcsak Nagy Imre, de az enyhülési irányzatban tevékeny – később reformkommunistának nevezett – elvtársak is alaposan részvéltek az ellenforradalmi cselekedetek megtorlásában.

Tiszta a képlet, Nagy Imre nem a nemzet, hanem a kommunizmus vértanúja. Utolsó szó jogán is azt mondta: – *Kétszer próbáltam megmenteni a szocializmus becsületét a Duna völgyében: 1953-ban és 1956-ban.*

Ismételjük meg az események eredetét! Amerika igyekezett háborús szövetségését, a szovjet államot világhatalmi céljai számára elfogadhatóvá tenni. A Genfben megtartott hosszas tárgyalások után Moszkva hajlandónak mutatkozott a közpon-

ti hatalom szélesítésére. Belgrád volt a minta. Budapesten erős támogatást kapott a párton belül a hatalom demokratikusabb változata.

A kísérlet a kijelölt napon romba dőlt Budapesten. Moszkvában a sztálinista irányzat megerősödött, Belgrád hozzá igazodott. November 2-án táviratot kapott Tito a State Department-től: „Az Egyesült Államok kormánya nem tekint kedvező szándékkal olyan kormányokra a Szovjetunió határai mentén, amelyek barátságatlanok a Szovjetunió iránt.” Győzött a sztálini vonulat, nem változott meg a világpolitika.

Budapest november 4-i brutális fegyveres lerochanása eltaposta a nemzeti akarat fellobbanását, azt a csodálatos jeladást a világhatalmak bűneinek gyalázatos mélységéből. Tamási Áron tanúsága szerint „a világ lángoló glóriaként csavarta maga köré a magyar forradalmat”.

„Politikai, ideológiai téren lerántotta az álarcot a gyorsan terjedő szocialista, kommunista ideológia valódi arcáról.”

Ma már teljes bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy a magyar forradalom döntő módon megváltoztatta a XX. század történetének folyamatát. Nem is egy, hanem két fontos területen.

Politikai, ideológiai téren lerántotta az álarcot a gyorsan terjedő szocialista, kommunista ideológia valódi arcáról. Feltárult a világ számára Budapest brutális lerochanását követően a szovjet valóság, aminek során a nyugati országok kommunista mozgalmi, szervezeti sorra felbomlottak.

A másik terület a következő: Akkor még nagyon is közeli lehetőség volt a központi világállam megalakulása. A nyugati részen szocialista és kommunista pártok törtek előre nagy média támogatottsággal. A keleti részen egymás után alakultak kommunista államok. Tito, a Nyugat kedvence szervezte a harmadik világ kommunista országait, pártjait.

A magyar forradalom és annak brutális vérbefolytása világgosságot gyújtott ebbe a sötét világba. A nyugati kommunista pártok elveszítették tömegeiket, munkások, diákok vonultak fel tiltakozásul Nyugat nagyvárosaiban. Követelték Kelet-Európa felszabadítását.

A nyugati eredetű világhatalmi tervek vonata kisiklott, a koegzisztenciás politika visszahúzódott hazug hidegháborús sáncaiba, amivel a további évtizedekben is még kísérleteztek, egészen a Szovjetunió összeomlásáig.

Azt kellene most hirdetni Keleten és Nyugaton, hogy Budapesten, november 4-én nem a nemzeti szabadság, hanem a szovjet állam és a kommunizmus vérzett el.

Albert Camus francia filozófus mondta egy ifjúsági táborban az alábbi intelmet fiatal honfitársainak: „Csak azoktól a magyar fiataloktól fogadjatok el tanítást, akik Budapesten harcoltak és meghaltak a szabadságért. Ők nem hazudtak, amikor azt kiáltották, hogy a szellem szabad, a munka szabad, a nemzet szabad és Európa szabad. Számunkra ezek az egyedüli jelszavak, amelyekért valóban érdemes harcolni és meghalni.”

Befejező gondolat: Nekünk, magyaroknak, utódoknak az '56-os nemzeti függetlenség példamutatását kellene hirdetnünk a nagyvilágban, amikor ismét veszélyben van a szellem szabadsága, a nemzetek szabadsága és Európa szabadsága.

Rui Lane Kuo

Magyar forradalom

Zöldel a Duna folyó völgye.

Évszázadok békéje nyugszik a tájon.

De a magyarok szerencse-csillaga fordul,

Durva erőszak töri a csendet.

Tűzvörös tankok előtt gyermekkezek fehér fala,

Mely fölébresztette az alvó isteneiket!

De kitárja újra a gonosz szárnyas hatalmát,

S szabadságod újra elvész. Küzdesz-e tovább?

MAKKAI ÁDÁM fordítása

BALOGH ELEMÉR

A mennyei fanyűvő

A következő napon, megint már kora hajnalban, egy másik teherautón indultak útnak, nem is tudta, merrefelé. Ráadásul el is bóbiskolt a fáradtságtól menet közben, és csak akkor rezzent föl, amikor társai rákiáltottak:

– Nem ismerős neked ez a vidék, Bálint?

– Hohó, hát ez itt a kőomlás... – rikkantott egy nagyot, amikor meglátta az útjelző táblát. – Aztán hamarosan a völgyhíd... – dörzsölte ki az álmat a szeméből.

Csak ekkor eszmélt rá, hogy hazafelé tartanak. Eszébe jutott, hogy gyerekkorában, amikor erre jártak, mindig borzongva nézte ezt a táblát, hogy hátha egyszer majd éppen akkor indul meg főnről a sziklazuhatag, amikor alatta járnak.

És a kőomlás maga alá temeti őt. Elképzelte, amint ott fekszik a mázsás sziklatömbök alatt összelapítva, és életben van ugyan, de az életével semmit nem tud kezdeni.

Persze a hegy nem indult meg, és nem temette maga alá, s a lehetőség, hogy kezdjen valamit az életével, nem foszlott szét.

– Legalább édesanyámékhoz is be tudok ugrani – mondta a többieknek. – Biztosan nyugtalankodnak miattam.

A város közepén akkora volt a csődület, hogy be kellett fordulniok egy mellékutcába, ám Csomay Bálintot nem hagyta nyugton a kíváncsiság, hogy mi is történik szülővárosában.

A tanácsháza erkélyén egy mozifilmekről is ismert színésznő, Farkas Violetta ágált feldúltan, most eszelős hisztérika, aki, lám, idejekorán megérezve a leselkedő veszélyt, máris úti laput kötött a talpára, iszkolt álmai Nyugatjára, s út közben megállt e vidéki városkában hazai népszerűségében még utoljára megfürödni.

– A Széna téren meg a Corvin közben hullanak a srácok, ti meg itt bambán lacafacáztok! – És dúlt kebléről tépte-szagatta a bordúrt. – A komcsi pártházat meg az ávós laktanyát őriztetitek, ahelyett, hogy eltakarítanátok az útból a gazember vörös funkciókat és kinyírnátok a gyilkos ávósokat!

– Fegyvert akarunk! Fegyvert akarunk! – kezdték kiáltozni a téren.

Egy tiszteletet parancsoló, szálfatermetű férfi lépett ki bicceve az erkélyre, határozott de félreérthetetlen mozdulattal, mosolyogva karolt a szónokló amazonba, aki meglepetésében azonnal elhallgatott. Udvariasan félrehúzta őt az erkély korlátjától, majd beszélni kezdett:

– Barátaim! Hallgassatok rám! Fegyverre nekünk itt most egyáltalán nincs szükségünk! Itt, nálunk, és ezért adjunk hála az égnek, véráldozat nélkül győzött a forradalom. Kinyírni pedig senkit nem akarunk! És nem is fogunk. Aki valóban bűnös, aki a kommunista önkény idején durván megszegte a törvényt, azt majd a győztes forradalom pártatlan bírósága fogja felelősségre vonni.

A forrongó sokaság nyomban lecsendesedett.

– Tanár úr! Börzsei Mihály tanár úr! – kiáltott fel meglepetésében Csomay Bálint. – Visszafelé majd vegyetek föl, én tisztelegni akarok a tanár úrnál – mondta a többieknek.

Kimászott a sofőrfülkéből.

– Az az ember ott az én osztályfőnököm.

És a tömegem át befurakodott az épületbe.

A dohányfüstös lépcsőház falán még magabízóan ott lógtak a bölcs vezérek, Lenin, Sztálin és Rákosi derűs arcképei, az évek óta rájuk rakódott port és a pókhálót se takarította még le róluk senki. A képek elé egy köpöcsészét állított valaki, s egy jókora malacperselyt, rajta a táblával: „1 KÖPÉS 1 FORINT”.

Aki csak elment előtte, köpött egyet, és kötelességtudóan bedobta forintját a perselybe.

Az előcsarnokban mindenféle küldöttségek, gyáriak, falusiak, katonák és civilek, a diktatúra idején betiltott s most újjá szerveződő pártok és más szervezetek képviselői várakoztak zsbongva, egyikük követelt, másikuk tiltakozott, de ő nem törődött velük, ment volna egyenesen az elnöki szobába.

„...funkciókérdés”

„Viszont van gyilkoskérdés, kártevőkérdés, szélhámoskérdés és sarlatánkérdés.”

Csakhogy ott valami tárgyalás kezdődött éppen, várnia kellett. Leült a sarokba egy füstölő cigarettacsikkokkal teli hamutartóktól bűzlő asztalka mellé, és lapozgatni kezdte az egyik, ott heverő városi újságot.

Új utcanévek – olvasta a hivatalos közlemények között. A Sztálin út ezentúl Pesti Hősök útja lesz... a Vöröshadsereg tér Vértanúk tere...

Alább: *Megszűnik az orosz nyelv kötelező tanítása... A püspök gyászmiséje az elesett hősökért... Kiadták az útját a kenyérgyár munkásnyúzó igazgatójának...*

Aztán egy lelkes olvasó levele.

Az aláírás: *Csomay Bertalan*.

– De hiszen ez az én apám! Más Csomay Bertalanról nem tudok én itt.

Gyorsabban kezdett dobogni a szíve, amikor olvasni kezdte: „Csodát élünk át, olyan csodát, ami a szólásmondással ellentétben nem három napig tart, hanem mindaddig, amíg emberek élnek a földön... A szabadságharc győztesen lezárult, kivívta Magyarország függetlenségét és semlegességét... A Budapest utcáin harcba vezényelt szovjet katonának, amikor a vele halált megvető bátorsággal szembeállt magyar gyerekekre lövöldözött, rá kellett döbbsennie, hogy kormánya és parancsnoksága aljas, embertelen és gyáva cselekedetre kényszerítette... látnia kellett, hogy nem fasiszta bujtatóktól kell meg-

tisztítania a magyar fővárost, hanem azt a hatalmas lángot kell elfojtania, amely egy egész ország elnyomott népének lelkéből lobog fel... és tudnia kell azt is, hogy félelemre nem nekünk, magyaroknak van okunk, hanem nekik, az állig felfegyverzett, páncélerődjeikben ülő hódítóknak, akik katonákból vérengző, gyilkos fenevadakká alakulnak át... Mi legfeljebb hősi halált halhatunk gyermekeinkkel együtt otthonaink védelmében, az ő számukra azonban elkerülhetetlen a szégyenteljes, gyalázatos, örökre megbélyegző erkölcsi halál..."

Büszke volt az apjára, hogy ilyesmiket ír és gondol, valójában nem is hitte volna róla, hiszen korábban mindig lakatot tett a szájára, ha a szovjetek ördögös birodalmi népbolondítása vagy kiszolgálóik, az országba szemérmetlenül befészkelődő kommunisták gaztettei kerültek szóba.

– Hát te hogy kerülsz ide? – ölelte át vállát a tanár úr, amint kilépett az elnöki teremből, és megpillantotta őt.

Csomyai Bálint elhadarta, hogy egyetemi hallgató társaival együtt teherautóval jöttek Budapestről, ennivalót gyűjteni a fővárosiaknak, visszafelé menet a többiek majd fölveszik őt.

– Látod, engem meg megválasztottak elnöknek itt a forradalmi bizottságban. De nagyon észnél kell lennie az embernek ebben az izzó hangulatban... hallottad az előbb is?

– Hallottam.

– Hát nekem az a véleményem, hogy funkciókérdés nincs. Viszont van gyilkoskérdés, kártevőkérdés, szélhámoskérdés és sarlatánkérdés. A gyilkosokat és a kártevőket, mindazokat, akik gaztetteket követtek el a kommunista diktatúrában, meg kell büntetni majd a pártatlan bíróságnak, a szélhámosokat meg kell akadályozni abban, hogy tovább szélhámoskodjanak, a sarlatánokat pedig, akiknek nincs meg a beosztásukhoz szükséges hozzáértésük, vissza kell állítani a termelőmunkába... De lövöldözünk itt most nekünk egyáltalán nem kell.

Ott szorongott mellettük kihízott, acélkék zakóban egy pirosposztag, kibodorított hajú fiatal fickó, meghallotta, amit a tanár úr mondott, hevesen bólogatva bizonyítani is akarta mindjárt az elhangzottak igazságát:

– Én is csatlakoznék az előttem szólóhoz – szólalt meg tétova, kissé reszketeg fejhangon.

– No, csatlakozzon csak, Jónás! – biztatta őt barátságosan Börzsei Mihály. – Azzal senkinek nem árt, ha csatlakozik.

– Azzal mi is teljesen egyetértünk – bizonygatta az elvtárs –, hogy vannak a proletariátus élcsapatában olyan funkcionáriusok is, akik nem mindenben alkalmasak munkakörük betöltésére. Mi, hivatásos forradalmárok ezt már régen látjuk, szándékunkban is áll változtatni rajta. Például mi is be akarunk vonni értelmiségieket is a pártapparátusba, mert őket mi nem tartjuk mindenestül ellenforradalmi elemeknek, de az értelmiségiek húzódoztak, az istennek se akarnak belépni a pártba. De most, hogy a huszadik kongresszus útmutatásai nyomán a szemünk előtt bontakozik ki minálunk is a szocialista demokratizmus, pártunk vezetésével ki fogjuk javítani az elkövetett hibákat és tévedéseket, és teljesíteni fogjuk a dolgozó nép jogos követeléseit.

Amikor a hozzászóló elvtárs odébb sodródott, Börzsei tanár úr ránézett Csomyaiba:

– Hallottad ezt a szerencsétlen flótást? Sejtelve sincs, hogy hány óra. Most is a betanult mozgalmár szövegét szajkózza. A természetes jelentésű szavak az ő számára valószínűleg a megmagyarázhatatlan és fölfoghatatlan dolgok közé tartoznak. Gyülekezetiüknek egyébként is van egy, a görcsös hatalmi mániájukból adódó meghökkenően körmönfont illúziója.

Ha a nép el akarja kergetni őket, azt nem úgy értik, hogy ideje lenne eltakarodniuk, hanem úgy, hogy mivel a nép változást akar, kizárólag ők hivatottak arra, hogy a változás élére álljanak.

A pirosposztag, bőbeszédű hozzászóló elvtárs a „szerencsétlen flótást” még meghallotta, egy pillanatra meg is torpant, lerítt róla, hogy ha most nyeregben érezné magát, akkor bizony belevágná a bugylibicskáját ebbe az értelmiségi hőzöngőbe, de aztán jobbnak látta, ha hagyja elrepülni a sértést a füle mellett. Elsompolygott a fertőtlenítő szerektől illatozó véce irányába.

– Ki volt ez?

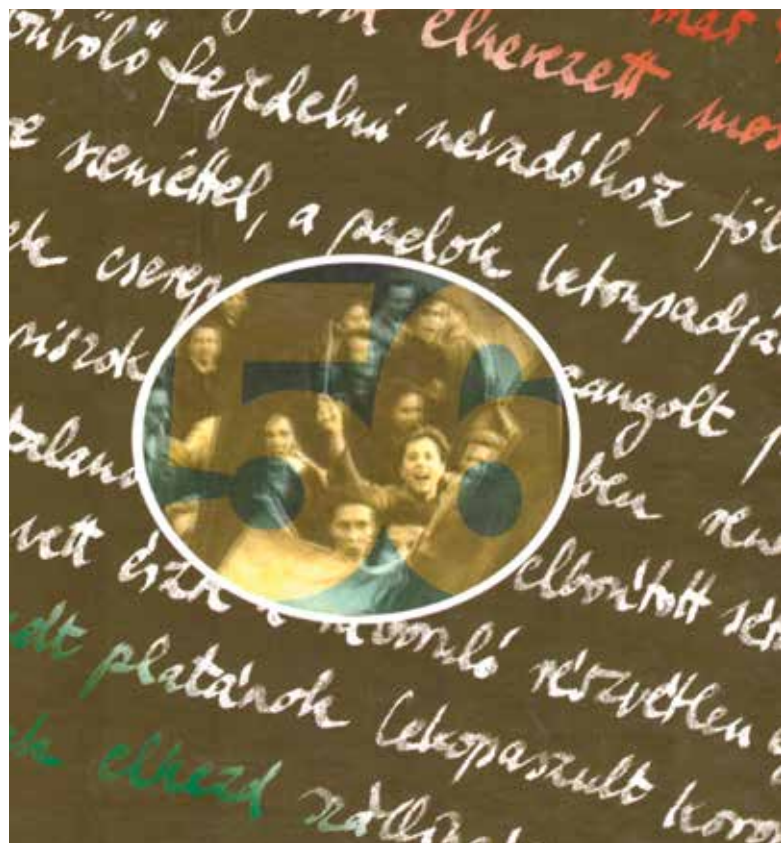
– Újjáalakult nálunk a kommunista párt is. Az intéző bizottság. De hogy mit intéz, azt nemigen tudni. Elhatározták, hogy kezükbe veszik „a nép jogos követeléseit”. Ezt itt úgy hívják, hogy Jónás József. Vegyésztechnikus. Nem bizottság ugyan, de mindenáron intézni akar. Annyit tudunk róla, hogy továbbította a fölötteseitől érkező utasítást a régi, megbízható elvtársaknak, hogy úgy kell feltüntetni a forradalmat, mint ha azt ők robbantották volna ki. Vagyis még mindig úgy kerülgetik az igazságot, hogy nagytitusztelű Pázmány Péter bíboros érsek urat idézzem, mint vak eb az árkot. Vagy mint Gál ebe a medvét. Mert mi más lenne a szabadság, mint hogy az embernek sem vak ebként, sem Gál ebeként ne kelljen folyton kerülgetnie az igazságot. S hogy a kipróbált, elvű párttagok álljanak az események élére. De egyelőre nem sok vizet zavar. Majd ha ténylegesen is győzött a forradalom, remélem, megtalálja ő is a helyét az ország számára is hasznot hajtó termelőmunkában.

Aztán elkomorult.

– Tudsz róla, hogy Szajkó meghalt?

– Mi történt vele? – sápadt el Csomyai Bálint.

Nem is akarta elhinni.

Hiszen a halál sokkal, de sokkal több egyetlen pusztá, még oly együtt érző hírnél. A halál, bárki halála: katedrális kupoláját támasztó oszlopok ledőlése, világhódító álmok szerte-foszlása, csillagrendszerek összeomlása

Ezt persze Börzsei Mihály is tudta.

– Emlékszel rá, amikor azt mondta, hogy ő legszívesebben valami erdészféle, erdőkerülő lenne? A mezőgazdasági akadémia iratkozott be Mosonmagyaróváron. Tüntetni indultak. Akadémisták, gimnazisták, gyáriak, kismamák kézen fogva vezették óvodás porontyaikat. Jókedvűen énekeltek. A *Himnusz* is, a *Kossuth-nótát*, *Gábor Áron rézágyúját* meg ilyesmiket. De még rendőrök is csatlakoztak hozzájuk. A hivatalos épületekről leszerelték a vörös csillagokat, fegyver senkinél nem volt. A határórlaktanya előtt a megrémült ávosok, pedig őket senki nem fenyegette, őket is csak arra akarták megkérni, hogy engedjék meg leszerelni kaszárnyájuk homlokzatáról az átkozott vörös csillagot, géppuskákból sortüzet eresztettek a tömegbe. Állítólag három percen át folyamatosan tüzeltek, még a menekülőkre is, legtöbbször hátulról kapta a lövést. El tudod képzelni, milyen egy három percen át tartó géppuskasortűz?

A hivatalos épületekről leszerelték a vörös csillagokat, fegyver senkinél nem volt.

– El – akadt el Csomay Bálint szava, pedig valójában nem tudta elképzelni, csupán a soroksári szovjet harckocsisorra meg a kalmük képű orosz katonára gondolt.

– Több mint száz halott és kétszáznál is több sebesült. Férfiak, nők, gyerekek vegyesen. A halottak között volt a Szajkó Pista is. Haslövés. Elvérzett még ott a téren. Tegnapelőtt temetjük az alsóvárosi temetőben. Sok ezren voltunk vele, négy egyetemista társa vitte vállán a koporsóját. A túlélők beszámoltak erről a borzalmas mézszárlásról... a golyózápor kattogását elnyomta a fejvesztetten rohanó emberek ládbogása, a sebesültek üvöltése, jajgatása, nők és gyerekek sikoltozása, halálhőrgése...

Csomay Bálint összeharapta a száját, hogy könnyeit viszatartsa, és beleborzadt, amint maga elé képzelte a magyaróvári téren vérükben fetrengőket. A forradalom ártatlan hétköznapi angyalait. Amikor az angyalok zsolozsmái helyett jajgatásuk, halálhőrgésük tölti be az eget és a földet.

– Fanyűvő akart lenni – tűnődött el vigasztalhatatlanul. – Amikor még ő is itt masírozott a földlakóknak ebben az életük értelmét keresgélő bizarr regimentjében.

– Ő most már mennyei fanyűvő – ölelte át tanítványa vállát Börzsei Mihály, s ő is letörölt egy legördülni készülő könnyecsept az arcáról.

– Miránk is ez a sors vár, tanár úr?

– Ennek is megvan a lehetősége. A veszélye. Vagy esélye? Ki tudhatná? A forradalom ugyanis nem nyár esti szerenád. Mint amelyet az én ablakom alatt adtak felhőtlen fölbuzdulásokban. És nem is zenebonától harsogó, a céllövölde csattogásaitól és a körhintán pörgő lányok sikongatásától hangos búcsú vagy népünnepély. Ha nem hiányoztál az óráról, amikor ezt tanultatok, akkor illik tudnod, hogy „ *eget-földet rázó mennydörgés*”, és bizony, „*acéli zörej*” meg „*ágyúdörej*”. Egyenes és

félreérthetetlen beszéddel kimondva: vérfürdő. S a végén ott hagynak bennünket „összetiporva” – hajtotta le fejét kissé szomorkásan elmosolyodva. Aztán kezét nyújtott neki:

– No, Isten áldjon! Nekem még rengeteg dolgom van itt, sokan várnak rám, láthatod.

Volt még ideje bőven a megbeszélte találkáig, hazasiertett hát az Erzsébet ligeten át, hogy megnyugtassa az övéit: él és virul. Hiszen az utóbbi napokban semmi hírt nem adhatott magáról.

A liget most teljesen kihalt volt, hiszen az emberek az Óváros téren tolongtak.

Tüntettek.

Fegyvert követeltek.

A fák ágai között bágyadtan szivárgott át a napfény, a sombokrok tövében a lehullott sárguló és vöröslő levelek zizegő szőnyegén feketerigók szaladgáltak.

A házukig egy salakkal teleszórt, barátságtalan téren kellett átvágnia, de amikor belépett a kapun, már otthonos lakomai gőzök áramlottak ki a kertbe, és ez egyszerűen átlendítette őt valami réges-régi tündérvilágba.

Anyját a konyhában találta, éppen megvágta egy csöppet az ujját hagymaaprítás közben, de nem ettől sikoltott föl. Amint átölelte Bálintot, el is felejtette, hogy közben szivárogo a vér az ujjából, és hozzámaszatólódik fia hajához, gallérjához.

A madárcsontú asszonyon kissé viseltes, sűrű kockás flannel férfiing volt, zsírfoltos kötényének kantárja a nyakában csokorra kötve. Egyetlen ékszere ujján a vékonyra kopott jegygyűrű.

Csak nézték egymást fölcillanó szemmel, elmosolyodva, egyikük sem köszönt a másikának, mindketten úgy érezték, hogy arra most nincs is szükség, és hirtelenjében nem is tudták, hogy miről kellene beszélniök vagy hallgatniok.

– Paprikás krumpli lesz az ebéd – szólalt meg végül Csomayné, és egy megkönnyebbült sóhaj szakadt ki belőle. – Azt szeretni szoktad.

– Debrecenivel?

– Az most nincs itthon, kisfiam... nem baj?... de talán egy tükörtojás... vagy rántotta...

Őszülő hajából egy tincs a szemébe hullott, azt egy szégyelős mozdulattal a füle mögé igazította.

– Hű, de éhes vagyok – simogatta meg lelappadt hasát Csomay Bálint. Tudta, hogy hízelgő sóhajtásával máris boldoggá teszi anyját, s hogy ezzel egy időre el is halaszthatja harci beszámolóját.

– És a többiek hol vannak?

– Kimentek a tüntetésre mindahányan.

– Olvastam az újságban apa cikkét.

– Nem kellett volna neki olyasmit írogatnia... mert aztán még valami baja származik belőle... az oroszokkal mi eddig még mindig megjártuk.

Amíg főtt a paprikás krumpli, egész idő alatt ott kotnyeleskedett a tűzhely körül, a rottyogó étel közelében, és eszébe jutott, hogy még emberfióka korában így tanult meg főzni maga is. Anyja szoknyája mellett.

Valami őszinte, mély hálát érzett most, nem a kölyökkori mókás kuktáskodásai miatt, hanem mindenért, amit ettől a csöndes, a családjáért annyiféle mulatságról lemondó aszszonytól valaha is kapott. Régen történt, amikor elmesélte, hogy lánykorában, amikor apja még csak a szelet csapta neki, első közös báljukon bostont táncoltak, akkoriban az volt a divat, pedig ő jobban szerette a keringőt, vagy még inkább

a csárdást, de attól fogva, hogy összeházasodtak, és sorban jöttek a gyerekek, egyetlenegyszer sem mentek el semmiféle bálba. Sem a boston, sem a keringő, sem csárdás kedvéért, sem csak úgy, a maguk öröme.

Ha most itt a mennyezetről lógó légyfogó szalagok alatt váratlanul rázendítene egy cigánybanda, s csárdást, csakis egy szilaj, friss csárdást húzna, vagy csúrdöngölőt, nem ám bostont, legföljebb lassú magyart, azon nyomban fölkérné őt táncolni, átölelné a derekát, és szédülten megpörgetné itt, a konyhában, a főzőkanállal, a paprikás krumpli gőzeinek ilycsiklandozó kavargásában, aztán csak bámulná bokázó lábát, önfeledten kisimuló ráncait. És elámulna rátarti dobantásain, lépéseinek fürge kecsességén. Meg amint elrikkantja magát: „*kicsi nekem ez a ház, kirúgom az oldalát!*”

Ebédre aztán előkerültek a többiek is. Apja vezetésével, mint vezérgúnár után a kislibák, jöttek sorban a tüntetésről. Zsófi már tanítónőként, aztán a kisebbek, a Csilla, a Lázár, a Juli, a Marcsi, a Petya, a Jenő, a Hajni.

Valamennyiükön tenyérnyi kokárda.

Nagy volt az ováció, hiszen kisebb testvérei egy eleven budapesti forradalmárt láttak maguk előtt, s úgy bámulták, mint egy égi tüneményt.

Apja, aki inkább testes volt már, mint izmos, mégis erő sugárzott belőle, amint megpillantotta őt, mindjárt belevágott a közepébe, indulatait egy csöppet sem leplezve:

– Egyáltalán nincs igaza a te osztályfőnöködnek, a Börzseinek!

Egy pillanatra megkísértette Csomay Bálintot az ördög, hogy kötözködni kezdjen apjával, de gyorsan belátta, ez nem a legmegfelelőbb alkalom az ilyesmire.

– Talán ő maga is vívódik – próbálta csillapítani.

– A beszariságot én egyáltalán nem nevezném vívódásnak.

...kosarakban hordták ki a gyár raktárából az összes porcelán-Lenint, porcelán-Sztálint és porcelán-Rákosit...

Beszariság? Mi történt vele? Máskor nem szokott a gyerekei előtt ilyen útszéli kifejezéseket használni.

Aztán fújtatott egy nagyot, megrázta magát, mint aki el akarja felejteni azt, amiről az imént szó volt, s csak akkor ölelte át fia vállát:

– No, csakhogy épségben látlak... a Talabér barátod, a Talabér Vince, aki tegnapelőtt jött haza Pestről, azt hírszteli itt a városban, hogy megsebesültél.

– Már hol sebesültem volna meg?

– Hát a Rádió ostrománál. Azt mondja, ott látott tégedet valami puskával a kezében... és hogy be volt fáslizva a karod.

– Bizony, kisfiam, már el is akartunk siratni itthon tégedet... de én tudtam, hogy nem történhetett bajod... azt én megéreztem volna... – szólalt meg csöndesen édesanyja, és ettől a megszólalástól, amelyet az öröm és a reménység diktált, valahogy hirtelen megszépült az arca. – De ugye, most aztán már itthon maradsz.

– Nem lehet, édesanyám, várnak a többiek.

– Harcolni kell – bólogatott az apja. – Azt mondom én is. És mi büszkéek vagyunk terád! – nézett körül, és a nyolc csimota csillogó tekintetével helyeselt.

– Én nem azért szültem ezt a sok kölyköt – kezdett el csendesen sírdogálni az édesanyja –, hogy levadásszák őket a pus-kások, mint a nyulakat az erdőn.

– Te nyulaknak nevezed a magyar szabadságharcosokat?!

– Jaj, dehogya is nevezem én nyulaknak... – simogatta meg Bálint fia fejét – de hát meglőhetik őket...

Ellenkezésének semmiféle lázongó éle nem volt, inkább csak a gyerekneveléssel járó eredendő anyai aggodalmaskodás süttött ki belőle.

Zsebkendője után kotorászott köténye zsebében, és a szemét kezdte törölgetni.

– A hazának szüksége van a fiaira – csillapította őt az apja.

– A hazának úgy van szüksége rájuk, hogy élnek – szípigott az édesanyja –, igaza van a Börzsei tanár úrnak... mert ő óvni akarja a rábízott nyáját...

– Csakhogy óvni kétféleképpen lehet. Úgy is hogy bezárom őket a mocskos, förtelmesen búzló akolba, meg úgy is, hogy lepuffantom a kiéhezett, vicsorgó farkasokat – mondta ellentmondást nem tűrő szigorral az apja.

Amikor elbúcsúzott, biztatóan karolta át édesanyja vállát Csomay Bálint: – Ne tessék aggódni miattam, édesanyám... a harcnak különben is vége... hiszen már győztünk...

Megsimogatta a tarkóját, nyaka mély ráncaiban engedelmesen hajoltak le az ősz hajjihék.

– Akkor legalább vigyél magaddal egy kis kakaót... meg csomagolok egy üveg baracklekvárt is neked... és vigyázz magadra, kisfiam, ugye megígéred, hogy nagyon fogsz vigyázni.

Nem igazán értette, hogy mi is folyik ebben az országban.

Vagy talán egyedül ő értette?

Társaival a viadukt előtti téren beszéltek meg a találkozót. Sokáig várt, már-már arra gondolt, hogy valami bajuk eshetett. Sötétedni kezdett, amikor végre föltűnt a kenyérrel, liszttel, almával megrakott teherautó.

– Csakhogy itt vagytok! Kezdtém aggódni miattatok. Ezek szerint nem kaptak el benneteket a ruszok vagy az ávosok.

– Ők éppen nem... de azt, amit útközben láttunk, nem hagyhattuk ki. Azért jöttünk ilyen sokára.

– Mért? Mi történt?

– Lesújtó és egyszersmind fölemelő, megrendítő művészi élményben volt részünk – mesélték neki.

– Művészi? Nocsak! A forradalomban? Avantgárd?

– Szocialista realista.

– Ugyanis beestünk a Herendi Porcelángyárba.

– És a herendiek küldtek ajándékba néhány empire vagy rokokó étkészletet a pesti srácoknak. Hogy legyen miből elfogyasztani nekik a Széna téri vagy Corvin közti tábori konyhán kotyvasztott fölséges csuszpájzot.

– Azt éppen nem... de a látvány bennünket is majdnem földhöz vágott.

– Közvetlen közléről átélhettük a legmagasabb rendű művészeti irányzat rövid lubickolását és gyors aláhullását.

És elmesélték, hogy a munkások és a tervező művészek terjedelmes kosarakban hordták ki a gyár raktárából az összes porcelán-Lenint, porcelán-Sztálint és porcelán-Rákosit a gyáruvarra. Meg persze Marxot és Engelst is. Ezer és ezer műalkotásbálvány. És egyenként a falhoz vagdoszták valamennyit. Amikor egy-egy mellszobor szétpaccsant, fölcsett az ujjongó vastaps, és közben skandálták a vezérek nevét.

Több méteres kupac keletkezett a leáldozóban lévő kommunizmus pupáinak törmelékéből.

SARUSI MIHÁLY

Gatyás, a nemzetőr

Kovács János, aki 1938-ban született Sárbogárdon, születésnapja táján regél nekünk Almádiban, az Öreg-hegy oldalában megbúvó családi otthonában '56-ról. A felesége csak néha szól közbe. Először a kertbarátok és borlovagok helybéli egyletének szőlőhegyi pincészes borkóstolóján hallottam arról, hogy a Gatyásként is emlegetett férfiú veszprémi nemzetőr volt.

■ ■ ■

Az apám cipész volt. Elvált anyámtól, apám Veszprémbe került, vele jöttem. Édesanyám háztartásbeli, nem tudott volna eltartani.

Sárbogárdon volt házuk; egyedüli gyerekük voltam.

Veszprémbe apám vasutas lett, ifistaként a vasutasoknál '53–54-ben kezdtem.

A vegyipari technikumba jártam, vegyista voltam.

Szervetlen óra helyett a Gulyadombra jártam focizni. Tanárom azt mondta: amíg ő itt tanít, nem fogok ebben az iskolában végezni! Kimaradtam.

Jól ment a foci. (A sárbogárdi) Takács Feri bácsi ajánlott a Ferencvárosba. Voltam is próbajátékon, velem egyidős volt Rákosi (...Gyula). Senkit sem ismertem, nem volt kihez költözni a Fradi-pályához közel. 700 forint fizetést adtak volna. Nem maradtam.

A veszprémi, 64-es AKÖV-höz kerültem dolgozni, forgalmista lettem. A vasútnál ifista voltam, 17 évesen az első csapatban, a megye I.-ben fociztam. Elég jól ment a játék.

Végig a Volánnál voltam, menetirányító... Nyugdíjazásig ott maradtam.

1998-ban jöttünk Almádiba. Gázcserelepet nyitottam. Egy év után főlészámoltam. Utána a XVII. kerület (káptalanfüredi üdülőjének) gondnoka voltam, 2002-től 11 évig.

Két fiam van; az egyik magánfuvarozó itthon, neki köszönhetően van két unokánk. A másik fiunk Franciaországban magyar vállalkozó alkalmazottja.

1956?...

Ezerkilencszázötvenhatban forgalmista voltam a MÁVAUT-központban.

Október 24-én este a színházban előadás, mi van Pesten! Szolgálatból mentem haza. Tömve volt a színház... Tóth József, később Fűzfőn a Nitrokémiánál dolgozott, félre akarta vezetni a forradalmárokat. A beszéde forradalomellenes volt, hogy nincs itt semmi baj! Majdnem meglincselték.

Aztán nemzetőr lettem.

Huszonkilenc-harmincan nemzetőrnek álltunk. A vállalatnál megvédeni... Kiképzés a volt ávós kaszárnyában a Pápai úton, a Volánnal-MÁVAUT-tal szemben. Fájtszi vagy vámosi sváb gyerekkel jelentkezünk. A laktanyában fegyvert is kaptunk. Október 30-án puskát kaptam, dióverőt, de a kiképzés elmaradt, löni sem tudtam. Ott is aludtunk. Összesen vagy ötvenen voltunk.

(Fájtszi: fajszi...)

(Az egyetemista nemzetőrök a belső, a munkás nemzetőrök a külső ávós laktanyában tanyáztak – tudjuk meg a veszprémi ötvenhat történetírójától, Mészáros Gyulától.)

November 3-án, szombaton este érdekes módon mindenkit hazaengedtek; este nyolcra vissza kell jönni.

Idősebb, fiatalabb... Az étterem tele ágyakkal.

Apám le akart beszélni, ne menjek vissza!

Negyedikén, háromnegyed ötkor riadóztatás. Mindenki a saját ruhájában. Ötkor indulás ponyvás tehergépkocsival; 20–25-en voltunk. Ég a Hungária étterem teteje!

Voltak katonatisztek, civilek (köztünk). Holl Nándi, a vasútnál együtt fociztunk, ott is dolgozott. Fajszi..., Jóska volt. Égett a Hungaria teteje.

Leértünk a Nagypostára, a sarokra; recsegett, ropogott végig minden! Angolkisasszonyok (zárdája és iskolája), templom, az ablakok (mind

Horkay István elektrográfiája

kitörttek)... *Lőtték az oroszok, lőtték, mint a fene. A környező épületek ablakait; ránk nem lőttek. A kanyar után tíz méterre megálltunk, tele az utca orrossal, álltak végig a tankok.*

Elfogtak...

Betereltek bennünket a Postára, a pincébe. Az ablakok a Tóborzó utcára néztek. És akit még akkor elkapkodtak a városban. Harminc-negyvenen.

Délután, tizenkettő, egy fele fölvittek bennünket az emeletre; a földszintre! Ahol a nagy csomagokat dróthálóval elkerítve tartották. Oda vittek föl. A Püspökkertre ablak, amarra az ávó (karhatalmi parancsnokság)... Idehózták be a sérült orosz katonákat is, egy másik szobába... Szidtak, köpködtek bennünket.

Délután negyed négy, négy, még világos volt, jött be egy orosz tiszt, vele egy magyar ember. „Ki tud oroszul?”, fordította. Én rögtön jelentkeztem. Meg egy egyetemista gyerek. Sárbogárdon, ott húzódtott (a háborúban) a Margit-vonal, az egyik héten a németek, a másikon az oroszok voltak bent, nem bántották a gyerekeket. Tőlük tanultam meg oroszul.

Jelentkeztem. Ötvenszer negyven centiméteres fehér zászló, fára kötve mindkettőnknek. Kiléptünk az ávós laktanya kapujával szemben. Mondjuk meg azoknak, akik lőnek a várból, hagyják abba, mert szétlővik a várost.

A Pápai úton indultunk fölfele (a völgyhídnak). A Tüdőgondozóig emeltük a zászlót. Onnan már nem láttak bennünket, futottunk vissza a (kinti) laktanyába. Ott egy fiú golyószórával, a város fele (lesett, s lőtt volna)... Más senki nem volt. Sötétedés előtt. „Annyi az orosz, mint a réten a fűszál! Mit akarsz?” – kérdeztem tőle. – És a többi? A Csatári-hegy alatt, a Vilma-pusztára kimentek. Mi is oda.

Szántóföldön (toronyíránt), nem sülyedtünk el, mert fagyos volt a föld. A fegyvert magunkkal vittük.

Lőni életemben nem lőttem. Most sem, az oroszra, Veszprémben sem. (Nem kényszerült rá?)

Jöttek hárman szembe velünk. Nem láttuk, kicsodák... Magyarok vagytok? – kérdeztük. Igen. Veszprémről érdeklődtek...

Balajthy Ferenc

Vére sem csorog

Kibékül a tűz, s a víz – s az áldozat
Összefekszik a gyilkosával megint.
Ha férfi nőt, ha nő majd férfit fogad,
Béke lesz, háborúk szabálya szerint!

Az angyal az ördöggel jár víg táncot,
Bolond a bölcsnek szegi a kenyerét.
Szabad madárhoz az ég poklot láncol,
S Krisztus ökölbe szorítja tenyerét!

Élők járnak ott, hol a holtak szoktak –
S imát mormolnak az elkárhozottak.
Kik sose szerettek, most tanulhatnak!

Nappal nincs, és nem jó az est mögötte,
Sárkány szép királylányunkat megölte,
S vére sem csorog vérző alkonyatnak!

Vilma-pusztára értünk. Legalább százan voltak már, civilek, katonák. Mindenki kivájt magának helyet a kazalban.

Hajnalok hajnalán a Séd mellett Szentgál fele indultunk. Kora hajnalban értünk Szentgálra. A templom mellett van az iskola, ott fekiüdünk le. Se élelem, se semmi.

Apám barátja, fűszerkereskedő volt, Szentgálon boltja. Ő megismert! Kilenc, tíz fele odajött. Hogy kerülsz ide? Ő hozott élelmet nekem, de egyre kevesebben lettünk. Sokan elmentek, többen összefogva Nyugatra.

Én nem akartam elmenni.

Szentgálon Hegyi Bálint, szerelő a MÁVAUT-nál, a felesége kalauzelszámoltató... Házaspár. Náluk aludtam, a padlason.

Két nap után jöttem haza.

Apámék már kerestek a kórházban. Nem tudták, hogy mi van velem.

A Bajcsy-Zsilinszky úton laktunk (ez az út vezet a röptérre, Szabadiba és Almádiba, illetve onnan a városba). A mi ablakainkat sorozatban kilőtték. Ott egymást lőtték az oroszok. Ötkor, amikor Szabadi felől bejöttek. A szentkirályszabadi repülőtérről.

Az első csata a lokátornál volt (Veszprém és Szabadi között). Aztán a Danuviánál (Veszprémből Csopakra menet, akkor fegyvergyár, utána Videoton-telep). Ott is voltak halottak, magyar katonák. Futballista barátom a Danuviánál volt katona.

A forradalom után a cégnél tudták, hogy nemzetőr voltam. De nem volt semmi! A személyzeti vezető, aki fölvelt, futballista volt.

A MÁV-Előrében folytattam, mert egyesült a vasút és a MÁVAUT. Egyesült, együtt fociztunk. A katonaságot úgy úsztam meg, hogy 1958-ban kétszer voltam sorozáson, de a harminchatos korosztály megcsúszott. Én harmincnolcas.

Tiszti tanfolyamon, a MÁVAUT-nál, Pesten voltam, egy éves.

Ötvennyolchan kellett volna bevonulni... Tapolcán futballoztunk, tüdőgyulladást kaptam. Motorral hoztak haza, hogy elérjem a pesti gyorsot, visszaérjek. Ötvenvalahány kilóra fogytam.

Tüdőbeteg lettem. Három hónapot a budakeszi MÁV-kórházban töltöttem. Egy évig nem írtak ki keresőképesnek. Így úsztam meg a katonaságot.

Harminchat hónapig levonták a fizetésem nyolc százalékát.

Szimuláltam! De akkor már futballoztam.

Az egyetemistákkal Ungvárra került sok temetőhegyi gyerek is.

A Hosszú utcában a bank ajtaját szétlőtték, piros százasok borították a járdát.

Egy orosz látja az órámat, kérdi, Csaszí? Azaz eladom-e. Marék százast adott érte. Kétezer forint! Lakást vettünk belőle.

Ennyi, ennyi volt.

■ ■ ■

Már amire emlékszik... (..az egészből.)

Marika, a felesége csak néha szólt bele. Többnyire bólogtott; így van. Így volt.

Kovács Jánost a barátai Gatyásnak hívták, s hívják ma is. Egykori bő klott gatyája miatt. Vékony férfi nyolcvanon túl is. Fialat focistaként száguldvá a vasút pályáján... Szembetűnő lehetett.

A szíve vitte, mint annyi társát, a nemzetőrök közé. A szabadság szeretete. Mint a fűzfői munkásyerekeket is, akik közül Tripolisznál négyet lekasabolt a ruszki november negyedikén. (Sokkal jobban ők sem bántak a puskájukkal.)

Ha negyven éve kérdezed, többre emlékszik. Csak hát ki kérdezte volna. „Történesz”, „újdondász”, „író”?... Mással voltak elfoglalva. ...Vannak máig?

Ma már csak pár él közülük. Néhányan még, utolsó hírmondónak.

RADNAI ISTVÁN

Ősz, október

D – Drága Feleségem – írta a hadifogoly. Minden levelében ez volt a megszólítás. Tudta, hogy a munkájáról nem írhat. Ezért többnyire így folytatta:

– Nagyon hiányzol!

Volt, amikor azt írta még utána:

– Remélem, hamarosan vége lesz a háborúnak, és újból láthatlak.

Bemutatta a levelet, itt nem pecsételte le a cenzúra, „továbbítható” feliratú bélyegzővel. Annyit mondtak csak, hogy leraaszthatja a borítékot. Fizetéséből a bélyeget már megvette.

Amikor a hadifoglyokat – géppisztolyos örök felügyelete mellett – romeltakarításra vagy egyéb munkára kivezényelték, kiderült, hogy mérnök, ezért kiemelték. Ráadásul a Felvidéken született, tudott szlovákul, így könnyen ment az orosz nyelv is.

Elég jó helye volt, a munkásszálló mégis más, mint a fogolytábor. Ki is mehetett az elzárt városba, onnan úgysem juthatott ki. Hadiüzemek, katonai terület. Szovjet állampolgár sem kapott engedélyt a város elhagyására.

Megírta a következő levelet is, bár válasz nem érkezett. Háborús helyzet – gondolta magában és újabb leveleket írt, az engedélyezett kéthetes időközökben.

– Nagyon aggódom, hogy nem válaszolsz. Mi van Veled? – írta egyik levelében, de a cenzor visszaadta.

– Írja át!

Kihagyta, hogy hiányolja a választ. A levelet leragaszthatta. Felbélyegezte. A postán nem fogadták volna el a külföldre címzett levelet, ezért leadta a postázóban, akár orosz munkatársai.

A háború a vége felé közeledett. Behívták valami hatóság-hoz, kocsival vitték. Kiderült, hogy hadbíróóság és háborús bűnösként hat évre elítélik. Nem tudott védekezni, az urivi áttörésnél esett fogságba, szovjet területen. Részt vett az agresszióban, ez volt a vád. Hiába mondta, hogy a katona parancsot teljesít. Egyéb vádpont nem volt.

Érezte, hogy ebből baj lesz, hallotta, hogy Berlin elesett, aztán jött a győzelem napja! Ünnepség és valamivel jobb ebéd.

Egyébként a tárgyalás óta is ugyanott dolgozott, ugyanazon a szálláson lakott. Kimehetett továbbra is a városba.

Az igazgató gyakran hívatta, bizalmas feladatot adott. Természetesen alá kellett írnia a titoktartási nyilatkozatot.

Kicsit csodálkozott, hogy ő, a fogoly, a háborús bűnös feladatokat kap, nem fizikai munkásként alkalmazzák. Idővel megszokta. Megszokta azt is, hogy ugyanúgy elvtársnak szólította az igazgató, mint a többieket. A nevén szólította, az atyai nevét is megkérdezték, amit be is írtak a kartotékba.

– Pável Alekszandrovics – kezdte bizalmasan az igazgató –, ez nagyon fontos és sürgős feladat!

Amikor leadta a tervrajzot, kiutaltak valami pénzt is.

Rájött, hogy a mérnöki tudása nélkülözhetetlen, arra szólított a tárgyalási komédia és az ítélet, hogy ne engedjék haza a többi hadifogollyal.

Anna hiába várt életjelet, Pali nem írt. A Vöröskeresztől sem kapott érdemi választ, csak annyit, hogy a parancsnoka, Kézdi Kovách ezredes is elesett, a férjéről nincs más adat a nyilvántartásban, csak annyi, eltűnt 1943-ban.

Szerelmi házasság és ez a szerelem nem is múlandó, a hiány tartja ébren. Az élmények, amennyit egy rövid élet adhatott, egyre élesebben rajzolódtak ki. Elváltak a felejthető hétköznapoktól.

Még reménykedett, kérdezősködött

– Álomvilág – mondta neki minden ismerőse, féltették, hogy felizgatja magát. Elfogadta a tanácsait, és már nem járt ki a pályaudvarra, ahová időnként beérkezett egy-egy csoport hadifogoly a keleti frontról.

Senki sem tudott Paliról, nem is látták. Mindtől – akinek sikerül kitörnie az oroszok gyűrűjéből –, ugyanezt hallotta. A hivatalos szervek is hiába lapozták a veszteséglistát, konkrét adatot nem találtak, az egysége nagy veszteségeket szenvedett el.

Férjét 1950-ben holtá nyilvánították, így az asszony legalább szabadon rendelkezhetett a villával, amelyben szerencsére csak négy szoba található. Nem államosították, de a társbérlok még ott laktak. Amikor kinevezték igazgatónak Anna társbérlojót, az állam megvette neki, a kádernek a házat, bebútorozva. Annának meg kiutaltak egy szobakonyhás lakást a nyolcadik kerületben. Nem kapott a házáért jóformán csak filléreket, de legalább ruhákat tudott venni, csomagból, kéz alatt. Csak egy ágy, egy szekrény és egy intarziás kisasztal két székkal, ennyi fért a lakásba. A konyhában a tűzhely és két hokedli. A biedermeier stílusú antik szekrény – amelyhez gyerekkori emlékei kötődtek – nagyobb helyet foglalt el a kellenél.

Anna virágjában volt, amikor férjhez ment. Az utolsó pillanatban házasodott össze Palival. A nászéjszaka volt az egyetlen közös éjszakájuk, Pali kimenőt kapott, pedig a századot mozgósították, kivezényelték a frontra, másnap vagy harmadnap indultak.

Eleinte fájt, aztán lassan elnyomta a vágyait. Dolgozott, mint a többi asszony. De hiányzott valami, nagyon hiányzott az életéből. Valaki, akivel Anna beszélgethetett legalább, aki még szellemi partnereként meg is ért egy művelt asszonyt.

Nem tudta elfogadni, hogy özvegy és magányos. Gyámoltalannak érezte magát, sírt, de reggelre összeszedte minden erejét, hogy gyengeségét eltitkolja. A fizikai munka mindenképpen megkeményít. A munkahelyén megismerkedett egy idősebb úrral, aki vasutasként szolgált, ezért nem hívták be, így nem került ki a frontra. A művezetőt a beosztottai a viselkedése alapján „báró úr” gúnynévvel illették.

Monoton munka, egy présgépet kezelte, mint segédmunkás. Osztályidegen, örülhetett, hogy a gyárba felvették.

A művezető érdeklődött iránta, kivételezett vele. Anna egyre többet adott magára. Elővette a pudriét, néha rúzoszta a száját. Általában konfekcióruhákat hordott, de néha felvett egy-egy darabot a csomagból vásároltak közül.

A szomorú özvegyiség terhe nyomta, gyerekek nem volt. Ez a szál a művezetővel, aki elvált ember, egyre erősebb. Végül engedett a férfinak, aki tisztességgel el is vette. Többre tartotta egyszerű szeretőnél. A többi lányt vagy asszonyt is megkaphatta volna, ha a munkaversenyben – segítségével – jól teljesít. Ez a „jobban teljesít” azt jelentette, hogy a normánál jóval többet írt be naponta annak, aki megtetszett neki mint nő. Igaz, gyakran előfordult, hogy valaki a brigádból emiatt – a művezető szerint – nem teljesítette a normát. Persze hiába reklamált az illető, a művezető elutasította. A szakszervezethez hiába fordult volna. A művezető a szakszervezeti titkár. Kis üzem, nem volt függetlenítve, dolgozott maga is. A párttitkár egy esztergályos. Hiába fordultak volna hozzá a művezető ellenében.

Egyre ritkultak a kivételezések, kivéve Annát, akit normásnak kiemelték. Valami gyorstalpalót is végzett.

A művezetőnek összkomfortos lakása volt, a párttitkár elintézte, hogy az ő társbérlelője kerüljön Anna szobakonyhájába. Még örült is a család, hogy legalább főbérlelők lettek, nem kellett közösködni. Anna pedig nem járt a folyosó végén lévő vécére.

Egyre jobban megszerette Edét, aki maga is osztályidegen volt. Mérnök, mint a volt férje, ezért lett melós helyett művezető. A termeléshez érteni kell, túl sok volt a selejt, mielőtt kinevezték volna.

Anna nem emlegette Palit, egyre kevesebbet gondolt rá. A halottat el kell engedni, mondták a tapasztalt öregek. Egyszer mégis vele álmódott.

– Képzeld, Ede, szörnyű álmom volt. Palit láttam a kórházban, a fél lábát amputálták, és egyre a nevemet kiabálta!

– Igen, Szívem, nagyon nyugtalanul aludtál, álmodban kiabáltál, de nem lehetett a szavadat érteni.

– Úgy érzem, lázas vagyok.

– Balogh doktor kiír néhány napra, vegyél be lázcsillapítót, van itthon. Persze előbb mérd meg.

A lázmérő 37,1-et mutatott, a gyógyszerrel a fejfájása is enyhült, így a férjével mégis bement a munkahelyére.

Az igazgató elvtárs háztartási alkalmazottja igencsak megijedt, amikor egy rosszul öltözött férfi becsöngetett, és azt állította, hogy ez az ő lakása. Felhívta a gazdáját, aki megüzenete, hová költözött Anna.

– Adjon neki néhány forintot villamosjegyre! – tette hozzá.

A férfi nehezen ismerte ki magát a nyomornegyedben, de végül mégis odatalált. Lassan esteledett. Ede volt társbérlelői szerencsére tudták Anna új címét.

Az idegen bizonygatta, hogy Anna rokona. Hittek neki, így megmondták a címet. Pál már nem merte azt mondani, hogy Anna a felesége, csak annyit mondott, hogy a rokona. Valami rossz érzése volt, néhány elejtett szó gondolkodóba ejtette.

Becsöngetett az első emeleti lakásba. A lépcsőház ugyan belövest kapott, amit sebtében befalaztak, de nem vakolták be, mégis látszott rajta a hajdani elegancia. Széles lépcsők, műmárvány falak, automata lépcsőházi világítás.

Most ott áll az ajtóban ágrólszakadtan. A karanténban alaposan kivizsgálták, egy hétig ott maradt megfigyelés alatt. Bőséges volt az ellátás, a tetvektől is megszabadult. Valami civil ruhát is kerítettek a számára. Amiben az oroszoktól megérkezett, nevetségesen divatjamúlt. Kopott is volt, két éve abban járt dolgozni, a munkaköpeny nem sokat segített, a ruha elhasználódott.

...1956-ot írtak. Sztálin halála után kezdtek felülvizsgálni a foglyok ügyeit. A Gulágon kezdtek...

A rendszer igyekezett leplezni, amit lehetett. Ezért táplálta fel a foglyokat.

Már 1956-ot írtak, Sztálin halála után kezdtek felülvizsgálni a foglyok ügyeit. A Gulágon kezdtek, és először a betegeket engedték haza.

Pál már két-három éve szabadulhatott volna, de az igazgató addig könyörgött a pártbizottságon, hogy nincs más szakembere, míg húzták a fogoly ügyének kivizsgálását. Végül kiderült, hogy semmit nem követett el, így három évvel később hazaengedték. Abban az évben nagyon sok fogoly érkezett haza.

A ruha nem nagyon illett rá, mintha kihízta volna.

Egy férfi nyitott ajtót, majd Annát szólította.

– Gyere, téged keresnek!

Anna pongyolát kapott magára és nyugósen indult az ajtó felé. Ki keresheti őt ilyen későn, kapuzárás előtt?

– Jó estét – fogadta a férfi köszönését, aki természetesen tegezte őt.

– Honnan ismerjük egymást? – kérdezte nyersen. – És miért tegez? Iskolatársak voltunk? Nem ismerem meg, rég volt.

– De Anna, hiszen Pali vagyok, a férjed!

– Jöjjön be – szólt közbe Ede – ne az ajtóban társalogjanak!

Anna megszédült. Nézte a férfit, de nem látta. Forgott vele a világ.

Leültek a nappaliban, szörppel kínálták a jövevényt. Ede kérdezgette, honnan került ide.

Pál elmondta, hogy a fogságból. Ede hitetlenkedett.

– Sztálin halála után felülvizsgálták az ügyünket, így kerültem haza.

– És addig hol volt?

– Miért nem írtál legalább? Mások írhattak a fogolytáborból vagy legalább üzentek, hogy élnek!

– Én kéthetente írtam, a cenzúra jóváhagyta.

– Egyetlen levél sem érkezett.

– Biztosan a régi címedre kézbesítették.
 – Ott éltem, vártalak. Aztán özvegyen társbérletben. Vagyis idegeneket telepítettek a lakásunkba. Hasonlítasz Palira, a hangod is, de még mindig nem értem – folytatta Anna.
 – Mit nem értesz? Hogy hazajöttem? Hiszen a férjed vagyok!
 – Bocsáss meg, teljesen megzavarodtam!
 – Egy gyárban dolgoztam, mint mérnök, hat év kényszer-munkára ítélték, mint háborús bűnöst. Csak azért, mert magyar katonatiszt voltam. A gyárban mégis mérnöki munkát bízta rám. Hadiüzem, zárt katonai terület. Magam sem értem, de a városon belül szabadon mozoghattam, munkásszálláson laktam.
 – És miért nem írtál?
 – Írtam, de lehet, hogy azért nem továbbították, mert hadiüzemben dolgoztam.
 – Anna, ágyazz meg itt a sezlonon, a nappaliban! A vendégünk biztosan fáradt.
 – Egész nap jártam a várost, egyik címről küldtek a másokra.
 – Akkor biztosan éhes, talán nem is ebédelt.
 Pál hallgatott, csak bólintott. Sok minden történt vele az életben, de ekkora csapás még nem érte.
 – Egy özvegyasszonyt vettem el – magyarázta Ede – a férjét évekkel korábban holttá nyilvánították!
 – Kezdem érteni a helyzetet – felelte kényszeredetten Pali.
 – Na, lásd hozzá, én kibontok egy üveg bort, megmenekülése öröme – próbálta Ede oldani a feszültséget.

Amikor Pali felébredt a kényelmetlen sezlonon, úgy érezte, mintha valaki megverte volna az éjjel. Derengett neki valami a tegnapi beszélgetésből. Rádöbrent, hogy Anna újból férjhez ment. Most mi lesz vele?

Budaházi Tibor alkotása

Kikászálódott rögtönzött ágyából, a fürdőszobát kereste. Egy árva törölközőt és egy szappant talált.
 A lakásban teljes volt a csend. Biztosan munkába mentek. A konyhában mosatlan edény, a reggeli nyomai és egy tányér a számára. Kenyér, zsír, só és paprika. Egy csészében kihűlt tea. Megreggelizett, és várt.
 Szelt még egy kenyeret – délidőben –, és várt.
 Már sötétedett, kint lövések. Mintha háború lenne? Vagy álmodik? Nem mert lefeküdni, bár nagyon álmos volt.
 Hová lett Anna? Biztosan a lövöldözés miatt nem tud hazakerülni. Remélte, hogy biztonságos helyen van, és nem az utcán.
 Mielőtt lefeküdt volna, benyitott a hálószobába. A szoba közepén egy nagy bőrönd, hanyagul beledobált ruhákkal, és nincs lezárva.
 Rosszat sejtett. A szekrényajtó nyitva. Belenéz, majdnem üres. Ezt a szekrényt ismeri, a sajátjuk, alig talált a lakásban ismerős tárgyakat, legfeljebb egy-két képet a falon. Hol lehet a többi?
 Bekapcsolja a rádiót. Egymásnak ellentmondó hírek. Valami Gerő beszélt, meg valami Nagy Imre. Neki ezek a nevek semmit nem mondanak. De világosan hallja, hogy lőnek! Az utcán láncaltapok csattogása, egy orosz tank!
 Leoltja a villanyt, és vár.
 Végül lefekszik aludni, persze a sezlonra.
 Miért nem ébresztették fel? Miért nem szóltak, hogy menekülni kell? Biztosan lementek az óvóhelyre.
 Reggel lemegy ő is, de éjjel hol keresse? Egyelőre a lövések zaját távolabbról hozza az esti szél, és többnyire kilövések. Tehát valakikre tüzelnek. Az oroszok, az amerikaiak? Miféle háború?
 A rádióból nem tud meg semmit, csak valami ellenforradalmi bandákról és a fegyverek beszolgáltatásáról, hol statáriumról, hol amnesztiáról beszélnek. Közben zene. Semmi műsor, csak beolvasott felhívások.
 Nem mer kimenni a lakásból, csak ideiglenes papírjai vannak. A budapesti rendőrségen kellett volna jelentkeznie.
 Csavargatja a gombokat. A rövidhullámon hírek a forradalomról. Magyarországon forradalom, amikor itt vannak a szovjet csapatok?
 Kenyér és zsír még van a lakásban, víz van, az áramszolgáltatás viszont nem zavartalan.
 Hallgatja a rádiót, néha félrehajítja a függönyt, és kinéz az ablakon. A viszonylag enyhe késő őszi időben fegyveres járőrök civil ruhában. Viharkabátban, némelyek pufajkában.
 Oroszok? Magyarok? Kik lehetnek? Befordul egy teherautó, rajta fiatalok és egy nemzeti színű zászló, a közepéből mintha kitéptek volna valamit.
 Szól a rádió, üzenetek. Csöpi üzeni Tódornak, megérkeztünk a szabad világba.
 Egy páncélos robog át az utcán, géppágyúval lövi a házakat, a géppuskák az utcát kaszálják. Emberek menekülnek vagy lőnek? Páncélosra gyalogsági fegyverekkel? Páncélosra? Meglátja a külső üzemanyag-tartályokat. Már érti. Lángoló palack érkezik a legfelső emeletről. A páncélos lebénel, a láncaltap nem működik. A katonák kiugrálnak, géppisztoly-sorozat, azután csend.
 Vasárnap van, de nem harangoznak.
 A rádióból üzenetek: – Anna üzeni Palinak, Anna üzeni Palinak Ede lakásába. Megérkeztünk a szabad világba, ne várj vissza!

KISS LAJOS ISTVÁN

A jugoszláv

Tárgyalásáról visszajövet részvétlen rideg tekintetektől kísé-
 ten, fagyos csendben szedte a holmiját a jugoszláv, arcáról ha-
 talmas cseppekben csurgott a veríték, furcsán, kényszeredetten
 vigyorgott, s a zárka ajtójánál megállt. Körbenézett, a törülkö-
 ző batyuval megdörgölte az arcát, lehet, hogy várt valamit, de
 senki nem búcsúztatta... – *mogyorok', buta kis mogyorok', ti nem
 ertetek mi a politika* – motyogta köszönés helyett kicsit zavartan.

Gúnyos mosollyal a képén megvető kézlegyintéssel lépett
 ki a délutáni naptól szikrázó folyosóra. A vigyázzállásba me-
 revült mogyorok' pedig elképedve hallgatták utolsó megnyil-
 vánulását. Beszélgetéseikbe nem vonták be, de ő mindent tud-
 óan mindenbe belekiabált. Leginkább politikai számíthatá-
 sokba, s lesújtó, gunyoros megjegyzéseit hatalmas, áradó ka-
 cajokkal kísérte.

– *Á Nagy Imre, mindig ezzel jöttök – nem is tudjátok kicsoda, az
 a másik az a Kadar – az majd mindenkit kicsinal. Nagy Imre kicsi,
 erotlen, megsült paraszt a hintóban, eltüntetik és kész. Semmi az...!*

Sokszor szóba került Jugoszlávia. Ilyenkor legtöbbször düh-
 rohamot kapott, és Főőrnagynak kellett figyelmeztetnie, hogy
 mérsékelje magát; a hazájáról van szó!

– *Mi az, hogy az én hazám? Mit tudtok ti mogyorok Jugoszláviáról...
 olyan nincs is. Nem létezik... egy nagy hazugság az egész. Én például
 szerb vagyok és megvetem a horvátokat. A Tito az horvát, de őt nem
 utálhatom, mert ő a főnök... de ő is utálja a bosnyákokat, mert az meg
 török... mit keres az itt? És akkor hol vannak még az albánok, meg ti
 mogyorok... ti se számítottok egy garast sem, hiába ugráltok... még egy
 buznyákok sem.*

Egész délután vártam, hogy valamiképpen szóba kerül az
 esete, de semmi. Főőrnagy, miután döngve becsapódott a zár-
 kaajtó, egyetlen rövid mondattal zárta le a jugoszláv témát:
 közönséges gyilkos volt... megérdemelte.

Senkinek nem volt ellenvetése, úgy láttam, mindenben egyet-
 értenek, engem azonban egyre jobban érdekelt a jó kedélyű,
 vidám, kicsit vastag fickó. Ágyszomszédok voltunk, esténként
 kihasználta a lehetőséget, hogy valakinek mégiscsak beszéljen
 magáról. Én nem ismertem az előzményeket, nekem mondha-
 tott, amit akart, meghallgattam.

A tárgyalás előtti utolsó estén különös monológba kezdett,
 csapongott, hatalmasakat kacagott visszafojtott hangon, s vé-
 gül mintegy komolyra fordítva a szót megjegyezte:

– *Ne hallgass a buzi literásra. Rossz ember, veszélyes. Tudom mit
 beszélek, és csak figyelmeztetni akarlak. Mondhatnék dolgokat, de mire
 mennél vele? Sok olyasmi van, ami... hogy is mondják, na...? ...csak
 látszat... érted, buta gyerek...? He...? Akkor jóccakát!*

Nem volt nehéz kitalálnom ki lehet a „buzi literás”. Főő-
 rnagytól kell ezek szerint tartózkodnom, akit vagy ismer, vagy
 csak a fajtáját. Az öt darab őrnagyban nem volt semmi hason-
 lóság, sem korban, sem fegyvernemben. Főőrnagyot egyszerű-
 en zárkaparancsnoki minősége miatt ruháztam fel e megkü-
 lönböztetéssel. Igaz ugyan, hogy valódi parancsnok volt a
 maga szolgálati helyén, de ilyesmivel akkoriban én nem törőd-
 tem. Jobban érdekelt a különös jugoszláv.

A Tito-örület idején került Magyarországra, de már a határ
 közelében elfogták mint a láncos kutya egyik komoly megbí-
 zottját. Még akcióba sem léphetett, máris egy magánzárkában
 találta magát. Aztán hosszú éveken keresztül egyre csak vál-
 togatta őket, nehogy megszokja valahol. Eljött viszont az eny-
 hülés a nagypolitikában, enyhébben büntették őt is a továb-
 biakban, s így került a Tiszalöki Vízierőmű építkezésére.

Látszólag ugyanolyan elítélt volt, mint a többi nyomorult,
 de őt fontos feladattal is megbízták. Folyamatosan jelentenie
 kellett, és kiben bíznának leginkább az emberek? A korábbi
 ellenségben. A sok locsogó között könnyű dolga volt. Nemso-
 kára rehabilitálták, pénzt is kapott, észszerű összeget, s jó állást
 a tejipari vállalat berkeiben.

Ezúttal mint kocsikísérő hallgatózott, mert azt is fontos tud-
 ni, hogy miről társalognak az emberek a tejipari vállalatnál.
 Meg a tejcarnokokban, ahová a tejet naponta kora reggel
 kellett kiszállítani. Ilyenkor pedig mindenképpen be kell
 mennie annak, aki friss tejet akar vásárolni. A sorban állók
 pedig nem tesznek lakatot a szájukra. Még mit nem...

És utazgatni is szerettek ezidőtájt az emberek, s így került a
 jovialis, vidám természetű népszerű jugoszláv a taxivállalathoz.
 Ez volt a neki való. Egy bizonyos réteg már megengedhette
 magának, hogy automobilon vitesse magát, s bizony a jó sofőr,
 szóval is tartja a vendéget. Vidám, szórakoztató útitárs, ha
 címre megy, annál jobb, azt is fel kell ám gondosan jegyezni.
 A háttérben persze ott lapultak a megrendelők, akik gyűjtö-
 gették az információkat, mert szerették megtudni, miről is
 beszélgetnek az utazó emberek, az olyanok, akiknek pénzük
 van taxival közlekedni, és a sokkal szegényebbekre is kíván-

csiak voltak, olyanokra, akik elgyötört, kialvatlan ábrázattal, slamposan, nyútt slafrokban botorkálnak le a tejcarnokba egy fél kanna tejért, s közben az összement tej helyett a rendszert képesek ostobán szidalmazni.

Minden jól ment, és egyre jobban, és már komolyan álmodozott a hazatérésről, amikor a maga módján majd „visszakéredzkedik” Jugoszláviába. Váratlanul érte a lehetőség, mert az események lehetővé tették, de ragaszkodott korábbi komoly elhatározásához. Akadt itt néhány elintézni valója, és képtelen volt azokról könnyedén lemondani. A hosszú, különböző magánzárkákban töltött évek során sok kemény tapasztalatot gyűjtött, melyek „nem használtak az egészségének”, ahogy Főőrnagy később megállapította, és a magánzárkák mindegyikében otthagya azt az általa fontosnak tartott jellegzetes nyomot, mely egyszerűsége miatt egyáltalán nem szűr szemet, nincs az a smasszer, aki jelentőséget tulajdonítana neki, annyira közönséges és jelentéktelen. Abban már nem volt biztos, hogy a módszert valami könyvben olvasta, netán hallotta valakitől, vagy éppenséggel a saját találmánya. Nincs jelentősége. Használta és kész.

Egyszerű jel, betegesen ragaszkodott hozzá, mindenhol a közelében akarta látni, hogy emlékeztesse az elvégzendő feladatra. Nyugodt volt, mert bárhol a világon megtalálhatja, amikor majd végre kiszabadul. Vonaton utazva, ahol fut alatta a kerék, ha zsemlet vásárol valamely koszos kis üzletben, vagy ha a nap képét bámulja egy pocsolóban. Mindig és mindenhol jelen lesz éjjel és nappal egyaránt.

László Ali, aki idővel jó barátommá és mentorommá is vált, valamint Főőrnagy, a zárkaparancsnok kevés dologban értettek egyet, de abban mindenesetre megegyeztek, hogy a beteges monománia legtöbbször hosszú, magányos bezártság eredménye, és ritkán múlik el magától. Még orvosi kezelés esetén is bizonytalan a gyógyulás kimenetele. Öngyógyítás pedig szóba sem jöhet... kizárt.

Legtöbbször a vizeskanna fedőjét szorította szembeötlő helyen a falra, és kanala nyelével az ívet tökéletesen körberajzolta. Módszeres, megfontolt ember volt a *jugoszláv*. Ahol nem volt saját kannája, a lavórt rajzolta körbe a falon, de olykor meglegedett a kiblifedéllel, mert a szag ebben az esetben nem számított. Tökéletes köröket rajzolt, s a kör mindig bezárult.

Ez a lényeg. A körnek mindig be kell zárulnia.

Czipott György

Ha lehet...

Mindenből semmit nem lehetsz el.
Szókat tudok széllel,
vízzel,
fényvel
és hegyekkel.
Nincsen se jussom,
se bitorlott dézsmám.
Ki vagyunk, Uram?
Ha lehet, nézz rám...

Főőrnagy diagnózisa szerint a betegség legbiztosabb jele, hogy a tökéletes körök falra firkálásához mindig segédeszközt használt. Szabad kézzel egyetlen kört sem rajzolt soha. Azt mondta, oly szerény kezűgyességgel, amivel ő rendelkezik, meg se próbálhatja az ember. A köröknek szabályosaknak, ellentmondást nem tűrőknek kellett lenniük.

– Orvosi eset, uraim – szögezte le Főőrnagy megvető hangszúllyal, s egyúttal mintha megrémült volna magabiztos kijelentésétől. Ha ugyanis valóban orvosi eset, akkor elmebajnak is lehet nyilvánítani, melyet inkább orvosi eszközökkel, mintsem szabványos kenderkötéssel kell majd gyógyítani.

Rejtélyes embernek, a gimnasztorkások köreiből alig megtörtnek számított a *jugoszláv*, de maga is kívülállónak érezhette magát minden kis pusmogó köröcskén, s csak mulatott felesleges izgalmaikon. A saját útját járta mindenkor, akkor is, amikor megjegyezte és elraktározta magában a legkeményebb megaláztatásokat. Úgy döntött, ha egyszer alkalom adódik, és módjában áll igazságot szolgáltatni, habozás nélkül megteszi. Minden körnek be kell zárulnia egyszer, az összesnek, hogy a messzi távolban majd ne háborogjon a lelke. Arról nem is beszélve, hogy férfiember számára ez erkölcsi parancs. Kötelező.

*Látszólag ugyanolyan elítélt volt,
mint a többi nyomorult,
de őt fontos feladattal is megbízták.*

Állítólag ilyen egyszerű indokkal végezte az elvégzendőket, mert a legalkalmasabb idő érkezett el számára örömtelen és váratlanul. Ajándéknak érezte a lehetőséget; bűn lett volna hagyni ostobán, kihaszíratlanul. Kapja meg mindenki érdeme szerint. Ennyi igazán kijár a mocskos magánzárkákban töltött évekért.

Miután pénzügyeit gondosan elrendezte (...sok pénzt hagyott egy délvidéki családfőnél megőrzésre, valami ágon rokona is volt...), belépett a frissen alakult karhatalomba, és azonnal munkához látott. Hívták, vagy jelentkezett? Erre a kérdésre fejét csóválta, és mosolygott sejtelmesen. Mit számít az?

Ügyei szépen elrendeződtek. A magyar igazságszolgáltatással kapcsolatban azonban maradtak kétségei. Nem a büntetéstől tartott, főleg ezekben a zavaros időkben semmi esetre sem, de mi van, ha meggondolják magukat, és mégis elítélik...? A szabályos körök mágikus erejében bízott volna? Esetleg az elmeorvosi szakvéleményben, ahol a vizsgálatot végző kénytelen lesz figyelembe venni a körök feltűnő jelenlétét...? Ami ezeket a vizsgálatokat illeti, sok politikait, engem is megvizsgáltak az ügyészségen, mintha valami járvány terjedt volna a börtön falai között. Az utolsó napig kitűnő kedélyállapotban, pimasz nemtörődomséggel élte világát, s csupán egyetlen alkalommal beszélt valamiféle törésről, mely végül is ide juttatta. Az ilyesmi megesisik... botlás – mondta megvetően – ...a lónak is négy lába van...

A hírnév rossz cselekedetekre csábítja az embert. Nem jó híressé válni, még rövid időre sem. Ilyet soha többet! Mert egyáltalán nem adta fel a reményt, bízott magában, a körülményekben, a botlást nem követheti valamiféle csúfság. Ugyanakkor bánta már az ostoba fényképeszkedést, nem gondolta, hogy balsorsa is lehet. Hiú ember volt, nemcsak megrögzött bosszúálló, s most nem értette, hogyan volt képes ekko-

ra ostobaságra. Engedte magát lefényképezni, sőt modellként önként állt a lencse elé, mint valami kezdő, teljes felszerelésben, büszkén vigyorogva, a nagy feladat, az „ellenforradalmárok” felkutatása és vadászata közepette. A kép megjelent valami ügybuzgó hetilap címdalán olyan felirattal, melytől a keresettek akár frászt is kaphattak. Magabiztosan vigyorgott hű fegyvertársaival az oldalán, önbizalommal telten. A kép az új rend elégedett képviselőit kívánta megjeleníteni, s egyúttal tájékoztatásul is szolgált általános miheztartás végett. Minden szép és jó..., a dolgok jó irányba haladnak... pofa súlyba...!

A jugoszláv persze tudta már, miért oly széles a mosolya: aki „megérdemelte”, annak bezárult a kör, és Mohács felé ringatják a Duna hullámai. Elszemtelenedett ellenforradalmárok műve... nyilvánvaló. A Budafok tájéki parti stégek se láttak sokat az eseményekből, sötét volt, csak torkolattűzek villogtak. A fotós alapos munkát végzett, mintha a köznapi dicsőségen túl valami sokkal fontosabbat is szeretett volna sugallni a képpel. Széles, elégedetten mosolygó arc, közepén vastag ajkak mögött ritkás fogsor, a szlávosan hátracsusszantott usanka alól vörössesszöke göndör fürtök türemkednek elő. S mintha túl meleg lenne az a pufajka, mert néhány gyöngyöző izzadságcsepp is feltűnik a széles homlokon. Nem láttam a képet, de ismerem a jugoszlávot, aki időnként mókás akcentussal törte a magyart, de ha lendületbe jött, elfelejtett színészkedni.

Leszaggatott parolijú mogorva tiszték, megalázott, eltángált, múja civilek társaságában...

Nem sok hetilap létezett akkoriban, nem volt nehéz a népi hőst azonosítani. Illetve talán mégis, mert az elvtársak nem igen hittek a bejelentésnek. Megígérték, hogy utánanéznék a dolognak, hiszen ismerős volt az állítólagos eltűnt. Hogyne lett volna ismerős – már éppen hiányolták –, fontos, megbízható elvtárs, és nem jelentkezik szolgálatra. Neki is kijár a pufajka, meg az összes többi felszerelés. Arra senki sem számított, hogy más fontos elvtárs megakadályozta ebben, de kicsit megkapargatva a dolgokat nem volt nehéz felfedezni a nyilvánvaló összefüggéseket. Valószínűleg töprengés következett, hogy akkor most a jugoszláv jóbarát, vagy mégiscsak gonosz ellenség, és tulajdonképpen kinek a kölyke. Pláne, hogy ebben az időben épp a jugoszláv nagykövetségen lapít az egész magyar kormány – mármint az ellenforradalmi –, mint köztudott. De az is lehet, hogy már elrabolták őket egy különjáratos autóbusról. Kínos ügy mindkettő, s egyiket sem lehet gonosz ellenforradalmárok aknamunkájának tulajdonítani. Lehet, hogy valóban elrabolták az elvtársat? Azt mondják, az egész család, sőt a szomszédok szeme láttára történt a családfelelő elrablása, és ezek mind-mind megbízható régi elvtársak.

Ismeretlen pufajkás emberek jöttek, és elvitték. Lehetséges ez? Az, hogy a szovjet elvtársak elrabolták az állítólagos kormányt, az rendben van. Ők a barátaink. És azok is sötétben. Úgy látszik, minden lehetséges. Még az is, hogy a szomszédok sohasem laktak a szomszédban, de még a környéken sem.

Persze vigyázzunk, elvtársak. Bizonytalan a közhangulat. Megtalálták már azt az elvtársat? Na ugye..., lehet, hogy csak disszidált. Várjunk egy kicsit... ebben a képlekeny közhangulatban könnyen mellényúlhat az ember. A kormány tagjai elő-

kelő hotelekben pihennek Romániában. Jól érzik magukat. A mi kutyanak kölyke ez a furcsa ember, vagy valaki másé? Meg kell fontolni az ilyesmit, komolyan, pártszerű alapos-sággal. Nagyon hasznos, nélkülözhetetlen feladatot látott el az elvtárs. Főleg az első időkben, amikor még kevesen jelentkeztek. Tulajdonképpen az is meggondolandó, hogy egyet veszítsünk-e, vagy mindjárt kettőt? A hivatalok gyötrődése közben pedig telt-múlt az idő, s a jugoszláv elvtárs ezalatt még buzgóbban munkálkodott.

Arról igazán nem ő tehetett, hogy amikor végül is muszáj volt megállítani, s ki kellett vonni a forgalomból, a begyűjtöttek egyik általa megdolgozott elszenvedőjével épp itt a Fő utcán, és éppen ebben a zárkában lesz találkozója. Ostoba helyzet. Mintha csak itt lenne számára hely? Éppen itt? Csupa bélyeges ellenforradalmár között? Leszaggatott parolijú mogorva tiszték, megalázott, eltángált, múja civilek társaságában, akik csak bámulnak, és nem hisznek a szemüknek. Úristen, mi történt? Megjöttek mégis... itt vannak az amerikaiak?

Semmi sem történt. Az efféle találkozások sokszor nem egészen véletlenek. Mintha valaki szórakozásból vagy kíváncsiságból keverné az eseményeket. Gonosz vakációzó kisgyerekek játékához hasonló, gyufásdobozba gyűjtött különféle bogarakkal, akik kínjukban lerágják egymás lábát. Mindketten csodálkoztak, de nem történt semmi említésre méltó. Elmaradt köztük a rituális bemutatkozás, nem volt kézfogás sem, a zárka népe pedig nem várt magyarázatot. Hallottak már hasonló esetről, a gyógyulófélben lévő pedig elkerülte, soha nem szólt hozzá. Valami kerületi rendőrkapitány volt az áldozat, aprócska, csendesen gubbasztó, kívül-belül összetört ember, belsejében is régesrég meghasonlott.

A néhány napi ágyszomszédság alatt csak esténként, takarodó után volt lehetőség kevés suttogó beszélgetésre, s akkor persze olyan részleteket egyáltalán nem tudhattam meg, melyek valódi arcát mutatták volna a jugoszlávnak. A többieknek nem hiszem, hogy partizán múltjával dicsekedett volna. Erre én voltam egyedül alkalmas, a tátott szájú kölyök. Miután elment, sokáig senki sem mert szót ejteni róla. De jelen volt apró megjegyzésekben, utalásokban, kerülgették, olyannak tűnt, mint valami nehezen gyógyuló, sokáig fertőző seb. Sajnálatról, együttérzésről szó sem lehetett, afféle kalandornak, lézengő ritternek volt elkönyvelve, mely kalandorok és ritterek minden időben léteztek, és létezni is fognak.

– Foglalkozás ez, kisfiam – mondta Főőrnagy megvetően –, mint a fodrászat. Bár azokat valamiért mégiscsak kedvelik..., csak tudnám, miért? Én pedig megtanultam, és tudomásul vettem mint hasznos tapasztalatot, és idővel már nem is vágyakoztam vissza a kislakozásba és a Markó utcába sem, mert olyan oldaláról volt szerencsém megismerni korábbi hónapok, sőt évek történetét, melyeket nem ismerhettem meg a Torockó téri parókián, s a legtöbbről álmodni sem mertem volna. Itt tudtam meg, hogy nem létezik „evidencia”, mely fogalmat Atyám hangoztatta gyakorta hitbéli kérdésekben. Mert csak addig látszik annak, míg elő nem kerül egy másik, hasonló súlyú, azonos témájú állítólagos evidencia, és még egy és még egy, mert mindenkinek megvan a sajátja, amit őrizget és babusgat, és akkor lehet mérlegelni, és muszáj gondolkodni egy kicsit, netán meg lehet mérközni, vagy éppen ész nélkül öldösködni és felkoncolni egymást. Ízlés dolga.

Részlet Kiss Lajos István Állj, ki az? Tovább című regényéből

Az idő metaforája

Antal Barnabás új verskötetéről

*lépd át
árnyadat*

részlet a Ha című versből

A mottót Antal Barnabás előző verseskötetéből vettem (*Tér és kapcsolat*, 1956–2016). Az olvasót megnyerő létprogram és ars poetica a „lépd át árnyadat” az újabb könyvben, *Az idő metaforájában* is megtalálható, *Ha* cím alatt. Az önfelszólítás, mely egyúttal az olvasónak is szól, Antal Barnabás költészetének kulcsa lehet: a légy szabad, hozz tisztulást magadnak és másoknak sugallata szól belőle és az egész, nyolcvan oldalnyi, többnyire rövid, aforisztikus, tömör és nagy erkölcsi kisugárzású verseket felvonultató kötetből. A csak külméretében kicsiny, de belső, spirituális terében csarnok-tágasságú köny-

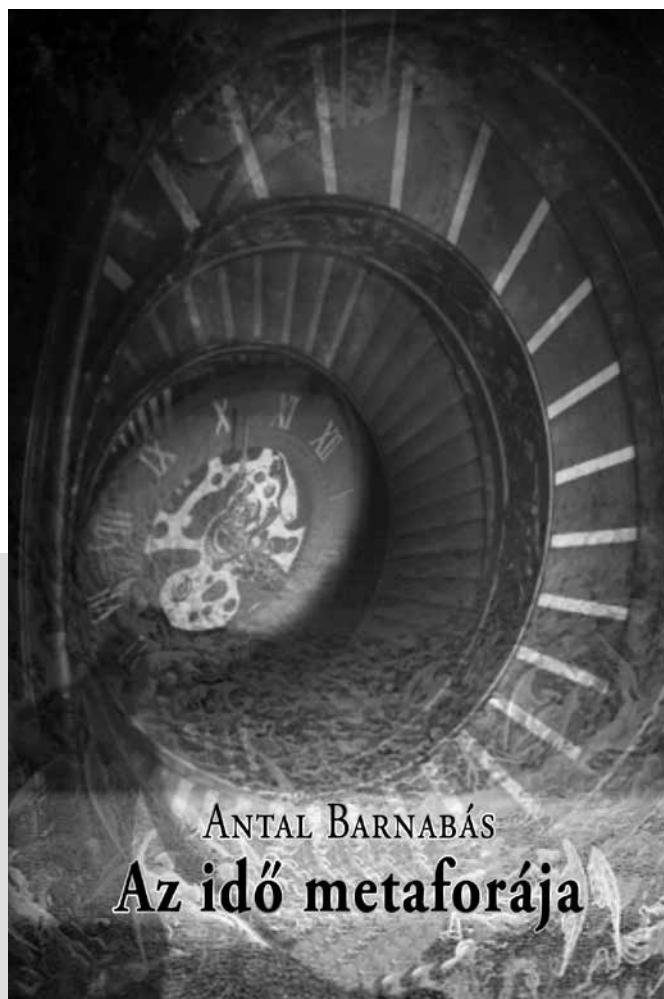
Olvasólámpa

KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

vecske meggyőződött arról, hogy a költészet olyan temploma nyílt meg előttem, amelyben Weöres Sándor, Pilinszky János is gyakran megfordult. Régebben olvasott verseiben Nemes Nagy Ágnes „kéztartását” is fölfedezni véltem itt-ott; az pedig már szinte természetes, hogy József Attila szellemképe is megjelenik néhány találkozási ponton, ahol a szépség nem ráadás a gondolatra, nem pusztán szépészeti járulék, hanem azonos magával a törvény tiszta beszédjével. Antal Barnabás a költőknek azokhoz a kisszámú egyéniségeihez tartozik, akik a lehető legrövidebb úton szeretnének eljutni a transzcendens igazsághoz. Mint aki levonta a tanulságot József Attila utolsó verseinek egyikéből: „Az Isten itt állt a hátam mögött, / s én megkerültem érte a világot”. A lerövidített út persze a mai költőt sem menti föl az útkeresés megszenvedésétől. De törekvéseit igazolják a kis és nagy univerzum teremtményeinek kozmikus erői (például a galambfióka lüktető szívéből vagy a nap ragyogásából) kapott energia, mely maga a lét igazsága és a lélek tápláléka.

*Évtizedekig tartott megfélemlítése,
mellőzték és büntették őt és műveit,
mindig ugyanazért az elvért...*

Benyomásom szerint saját, szűken vett nemzedékéből Antal Barnabás az ugyancsak képtelen módon, egészen ártatlanul börtönnel sújtott, néhány évvel ezelőtt meghalt Pék Pál legközelebbi szellemi rokonának mondható. Ő is „csak” imádkozott, de szabadságharcos nemzetét, amikor ez bűnnek számított; ő is „csak” formaművész volt a költészetben; és hívő, amennyire lelki maximalizmusából tellett. Antal nem az a zászlót felragadó és lengető, trombita hangjára nyeregbe pattanó típus, akit hamar észrevesznek a versolvasók, de neki is vannak erélyesen tiltakozó, a sokszor meggyalázott zászlót követő versei, például az, amelyikből ezek a sorok erednek: „*Álszentek kalmárok / kereszttüzében állok / szabadság szerelem / lobog a zászló*”. Rögtön észleljük: Petőfi líratörténeti génhodozó köldökvér-cseppje nélkül bajosan hangzana így a gondolat. Az örök dolgok újjászületve, az újdonságban megfűrésztve is nélkülözhetetlen, meghatározott alapértékek szavaihoz kapcsolódnak. Szabadság, szerelem...; a szellem és a szerelem...; haza és szerelem... – megannyi szent közhely. Nélkülük elképzelni sem tudjuk az életet. A költészet a még sohasem látott szépség keresése közben sem mond le róluk. Van is ehhez igazoló indoklás Antal Barnabás versei között. Idézeteinek, utalásainak megválasztásával kijelöli azokat a művelődéstörté-

neti, főként költészeti pontokat, amelyek az időben megálló gondolatokhoz, próféciákhoz, látomásokhoz tartoznak. A szabadság, a diktatúra elleni tiltakozás és a hit a véges léttel szembeállított transzcendens istenségben olyan vezéreszmék, amelyek rendre föltündökölnék műveiben.

Eközben konok meggyőződéssel tagadja, hogy a művészetben van „osztózás”. Az utalásszerű egybehangzásokat saját anyagból, sorsból, saját gondolatokból, képzetekből kell előkészítenie a közös, nagy eszmék új érvényesítésének, a hitelességnek az érdekében. A megismerés mellett a reveláció, az újra-fölfedezés is nagy szükség. Évtizedekig tartott megfélemlítése, mellőzték és büntették őt és műveit, mindig ugyanazért az elvért, mindig azért a szelíd, de szilárd állhatatosságért, amellyel sosem ártott, csak önmagának reményt, másoknak vigaszt kínált a hamis tanok ellen. Többnyire kis terjedelmű alkotásaiban szükségképpen vannak visszatérő motívumok, mindig kéznél levő filozófiai és stilisztikai aduk, bevált sakkhúzások, többször lejátszott „lemezek”, akárcsak Pilinszkyénél.

Versei, ahogy a Babits-iskola irodalmárai mondják, olykor nehezen feltörhető, „csonthéjas” képződmények, de korántsem érthetetlenek. Homályosak lehetnek, de kódösek nem, ahogy Szerb Antal mondogatta. Nem a cenzorok elől rejtegette idealista világnézetét, hanem a szemléltető, metaforikus áttéte-

Antal Barnabás versei

Misztikus rózsa

I lobogsz sötétén
a hold poharában
kelyhed tűzében
égi varázs van

ezerarcú virág vagy
ezer világon
ó térképázat
ó időalom

Ecce 1956

a levegőbe ojtott fájdalom
összeomlás boldogtalan szerelme
magadra zárt sírodban hallgatom
hogy dörömbölsz eleve eltemetve

és meghasad az éjszaka egészen
gyémánt merev lepel hull némaságom
fű zöldül erdők újulnak a fényben
kinősz a földből állsz a pusztuláson

lezés modern esztétikai elvét követte a Tandori Dezsővel nagyjából egy időben költővé érett Antal Barnabás, de ő nyíltabban és a hatalom szemében nem tűrhetően szólótt fájdalomairól. Csak egy-két példával szemléltetem ezt. Bárki rögtön megértheti, hogy az ötvenhatos forradalomra utal, amikor *Epilógus*ában ezt írja: „...nincs / pontos leltáram a térről csak / kavargó képek égő tankok és / szélöltött barikádok”.

Bujdosó című dala azokra a népdalokra játszik rá, amelyeket vándorútra kelt obsitos végvári vitézek, művelt, de kicsapott diákok, papok, kuruc szegénylegények dúdoltak magányosan, távol a szülőháztól, az egykor még őket is védő nyájtól: „...fenyves erdő alján / lét szirmú életfán / ringatja az erdő ...forrásvízzel szomját / oltja álmát vigyázza / szellő suttogása”. A magyar folklór java terméséből is táplálkozik ez a fajta ihletettsége. Az ötvenhatos utcai harcok idején a kenyérért sorban állókra sorozatokat leadó orvlövészeket terheli ez a kép: „bármerre mész az utcákon szél sír / a holtak lelkei” (Rekviem 1956). Más, elvontabb, látomásszerűbb verseiben át-átlépi a világ dolgain túli határt, s a képzelet kristályosodási pontjaira bízva az olvasót: „halványuló lábnyomomból / dallam kikel, szél felszökik, morajló áram / vakít a szárny kristályfalában”. *Novalis* cím alatt a német líra egyik nagy magányosát idézi meg: „micsoda város... ropog a térbe kívülről rettenet”. E részlet azért is jellemző, mert nemcsak megnevezi, hanem a szavak agresszív zenéjével meg is jeleníti a történelem viharait.

(Születése után néhány évvel történt, hogy honvédtiszt édesapja a háború vége felé elesett a budai Vár védelmében.)

Az anyagi világ nem látható parányait a képzelet és a képzetársítás eszközével érzékelteti, az anyag és a nem anyag határán: „méri önmagát a lét / mint lehelet üvegét át / meg át a héj s a mag / árnya vesztett gondolat” (Természet). Bevezet minket egy olyan világba, amelyben képzetet alkothatunk a léten túli létéről, s a tárgyak anyagból zenévé változva tünedeznek föl a héraikleitoszi örök változandóság törvénye szerint. A rózsza metaforája szinte Weöres Sándor-i zeneiséggel szól (lásd pl. *Iram* című, viszonylag kései remekét). Antal Barnabás nemcsak a zenei bravúrt követte, hanem életbölcességét is: nem hajt érmekre, ösztöndíjakra, legföljebb némi létbiztonságra, mely költői működéséhez elengedhetetlen. S ezúttal megint József Attilára hivatkozom. A nagy fájdalmak, összeomlások ellen ő a „szublimálom ösztönöm” módszerét találta ki, és Antal Barnabás ebből a szenvedéssztétikából is éppúgy tanult, mint a weöresi önvédelemből, a magát halottnak mímelő bogaraktól ellesett módszerből. Nem tudni, kihez beszél, valamelyik kedves költőjéhez, vagy mint Hamlet, apja szelleméhez, netán megkettőzött önmagához: „a levegőbe ojtott fájdalom / összeomlás / boldogtalan szerelme magadba zárt / sírodban hallgatom / hogy dörömbölsz eleve eltemetve”.

Végül egy szemléltető példa arra, hogy mennyire következetes a spiritualitásában: „mily pisla mennybolt tár éléd / ily tarkabarka képet te úgy / hívod hogy messzeség én így / szólítom lélek” (Séta). Élő irodalmunk palettájáról hiányzott, esetleg mutatóba fellillant ebből az átszellemült költői jellegből egy-egy fénysugár, a már letagadhatatlan (habár sosem igazán „védett”) Weöres, Pilinszky költői műhelyéből. Most Antal Barnabás előtt elvileg nyitva áll a kapu. De vajon „odabent” meglesz-e a hozzá méltó fogadtatás?

ALFÖLDY JENŐ

Antal Barnabás: *Az idő metaforája, Széphalom Könyvműhely – Orpheusz kiadó, 2019*

JOSIP VIDMAR

Távlatok nélkül

Jakac *Odmevi rdeče zemlje (A vörös föld visszhangja)* című művéről mondott bírálatában L. Adamič úgy mellékesen kifejtette véleményét a szlovénság helyzetéről a világban, létének értelméről és jelentőségéről. Gondolatai nem túl szerencsés módon érintenek egy egész sor kérdést, s nem tehetem, nem is tehetném, hogy megvilágítatlanul hagyjam őket.

„Szeretem Szlovéniát – mondja Adamič –, de az igazi hazám mégiscsak Amerika, hisz ott éltem le legszebb éveimet, oda összpontosul minden érdeklődésem. Meg aztán tudatában vagyok Amerika jelentőségének is. Bármi történjék is Szlovéniában vagy Jugoszláviában, azt Amerika meg sem érzi, legalábbis mélyebb értelemben nem; másrészt viszont Amerikának szinte osztályrészüül jutott, hogy befolyást gyakoroljon nemcsak Jugoszláviára, hanem egész Európára, sőt az egész világra.”

Nem foglalkoznék most Adamič kijelentésének első, személyes jellegű részével, s azzal a tétellel sem, mellyel az előzőt igyekszik alátámasztani és magyarázni, inkább a második felénél időznék el egy kicsit, s annál is csak mint az egy országnak vagy országocskának a másik ország vagy országocska fejlődésére és életére gyakorolt hatásának jelentőségét vagy potenciális jelentőségét taglaló gondolatnál. Adamič számára magától értetődő, hogy Amerika igen fontos szerepet tölt majd be az egész világ életében, s hogy ugyanakkor Jugoszlávia szinte semmit vagy a semminél alig valamivel többet jelent Amerika és a világ számára, Szlovénia pedig még ennél is kevesebbet. Ha Adamič, miközben ilyen rendületlen lelki nyugalommal foglalta szavakba fenti gondolatait, az országok gazdasági vagy hasonló kategóriába tartozó jelentőségére céltzott volna, minden további nélkül csatlakoznék véleményéhez magam is, akár Amerikát, akár hazánkat, akár a többi álla-

mot illetően. Ő azonban „mélyebb értelemben vett” befolyásról beszél. Így pedig már kevésbé maguktól értetődőek a dolgok, mint ahogy az első pillanatra tetszik.

Mielőtt azonban elmondanám kifogásomat Adamič gondolataival szemben, hangsúlyoznom kell, hogy nem csupán *pro domo* szólok, hanem minden kis ország és kis nép erkölcsi platformjáról. Nem Szlovéniáról és nem Jugoszláviáról beszélek tehát, hanem általában a kis népekről. Azokról, amelyeknek jövőbeli sorsát – Adamič szemében oly magától értetődően – Amerika fizikai nagysága és hatalma szabja meg, és az égvilágon semmi más. De vajon szavatolhatja-e pusztán a

Nem Szlovéniáról és nem Jugoszláviáról beszélek, hanem általában a kis népekről.

hatalom a „mélyebb értelemben vett” befolyást? Valóban sorsdöntő jelentősége volna a népek lélekszámának a világban betöltött szerepükre nézve? Hiszem és remélem, s tanúm rá a történelem, hogy nem. Soroljam a régi történelmi példákat? Nem teszem, van belőlük bőven, utána nézhet bárki, s meggyőződhet róla, hogy hatalom és jelentőség nem feltétlenül jár mindig együtt.

Egy rendkívül tanulságos példát azonban hadd említsek meg: Róma és a világ viszonyát Augustus és a császárság idejében. A nem mindennapi körülmények közepette dúló társadalmi viharok – az egész földközi-tengeri világból áradt a tömegtelen kincs Róma felé; gazdag, sajtáságos társadalmi

Hangolódjunk Vidmarra

Lélegzetállítóan művelt volt. Ne feledjük, a szlovén nemzeti eszmélés sűrűjébe született bele, s a nemzetieskedés akkoriiban még nem embert hülyítő lila gőzök eregetésében, mások pocskondiázásában merült ki, hanem az értékek fölfedésére, az elismertetés, az érvényesítés hosszú és fáradtságos folyamatára való felkészülésben. A szlovénok, kis nemzet lévén, melynek saját független országa sosem volt, korán ráébredtek, hogy ők csak szellemi vértzetben, anyanyelvük, kultúrájuk ápolásával és építésével harcolhatnak fennmaradásukért a nagyhatalmak árnyékában. S aki ebben a harcban helyt akar állni, annak nem frázisokkal, hanem tényekkel és érvekkel kell vagdalkoznia. Igen, vagdalkoznia, mert a harc egyik nagyon fontos frontvonala magán a szlovén nemzetben belül húzódott, s míg a másik, semmivel sem elhanyagolhatóbb szárnyon a nyelvtanulással, fordítással, a

nagy európai kultúrák értékeinek megismerésével és átmenésével lehetett nemzetet szolgálni, itt, a saját értelmiségén belül megannyi ködös-káros eszmével kellett megvívnia csatáit a szlovén értelmiségnek, nem mindig a lovagiasság szabályai szerint.

Átgondolt esztétikai kritériumrendszerre épülő, olykor a kizárólagosságig következetes, szigorú kritikái mellett számtalan vitacikket is írt, és – megkockáztatom – nemcsak a szlovén, hanem az egész délszláv irodalom egyik legtekintélyesebb polemistájává lett. Az elsők között volt, akik kerek perec elutasították a zsdanovi irodalompolitikát, a szocializmust mint egyedül üdvözítő irodalmi irányzatot, s világosan kimondták, hogy az irodalom nem lehet az ideológia, a politika szolgálóleánya.

SZILÁGYI KÁROLY

berendezésű elő-ázsiai országokat csatoltak a birodalomhoz – meghozták eredményüket Rómában: az új társadalmi rétegződést –, s el is ültek lassan. A principátus, az államhatalom új formája, elég tekintélyes és hatalmas volt ahhoz, hogy megnyugtató módon, erős kézzel újjászervezze és megszilárdítsa a birodalmat. Ha valaki az időszámításunk kezdete előtti fél évszázad folyamán vagy esetleg száz, kétszáz évvel később is föltekintett volna magában a kérdést, hol és hogyan dől el az eljövendő századok sorsa, egyetlen választ talált volna rá: Rómában és római elvek szerint. Ezzel szemben mi történt? A jövő eszméje, melynek csírájában ott volt a világ új képe, új társadalmi berendezése is, az elszigetelt, isten háta mögötti, lázongó, ismeretlen és jóformán teljesen jelentéktelen Júdeából jött, s ez utóbb „mélyebb értelemben” is jelentős, döntő hatással volt a világ központjára, az örök városra nézve is, melyet pedig egészen másmilyen uralkodó, kiemelkedő hely illette meg az antik világban, mint a maiban Amerikát.

...hogya világ politikai térképén kicsik vagyunk, még nem jelenti feltétlenül, hogy szellemiekben is lemaradtunk.

Ezt a példát persze nem jóslatként említettem, s a legkevésbé sem vonatkoztatom sem Jugoszláviára, sem Szlovéniára. Csak a lehetőségét bizonyítottam vele annak, hogy a világ jövőbeni társadalmi megmozdulásait és forradalmait, melyek ma még talán csak embrionális állapotban vannak, netán épp nem a nagy hadiközpontokból, hanem mondjuk valamelyik eldugott, jelentéktelen, gazdaságilag és társadalmi szempontból elmaradottabb, úgyszólván teljesen félreeső országból vagy országocskából, tisztelem azt egy Észtországból, Lettországból, Litvániából, esetleg Skandináviából, Írországból vagy akár tőlünk, sőt messzebből is, talán a Kaukázus vidékéről vagy ha úgy tetszik, Libériából kiinduló eszme fogja eldönteni és

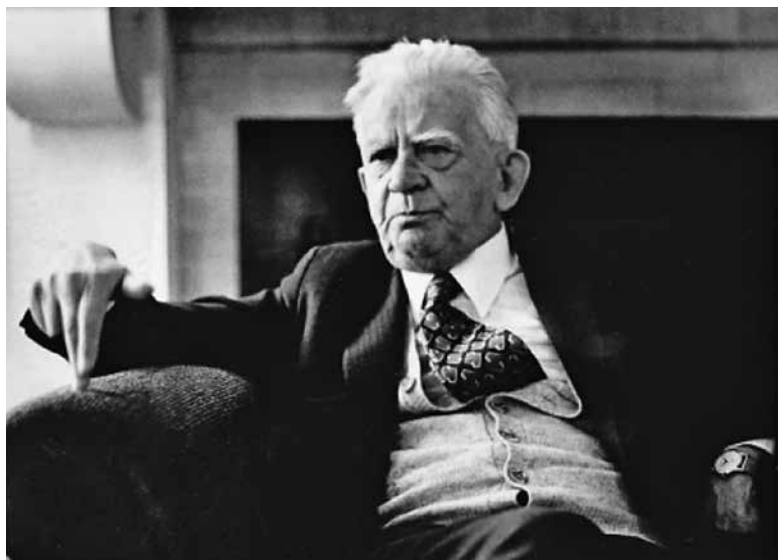
Varga Domokos versei

Államérdek

Két szörnyedő szem,
Rogyadozó térdek –
s már lóg is...
„Kérem,
ez államérdek.”

Húszéves

Megfeszül a kötél, roppan a csigolya,
tüdejébe fullad utolsó sikolya,
végsőket vonaglik némán rángó teste...
Fiatal volt szegény. Alig húszéveske.

Josip Vidmar

megoldani. Pontosan akkora a valószínűsége ennek is, mint annak, hogy Amerikában jelenik meg.

A fenti lehetőségnek ösztönös meggyőződésévé kellene válnia minden kis nép fiának, különben nem volna helye a nap alatt. És senki emberfia meg nem foszthat bennünket ettől a hitünktől, pláne így nem, ilyen barátságos, jóhiszemű gesztussal, hacsak teljesen kétségbe nem vonja létjogosultságunkat, a minden szellemi alkotáshoz való jogunkat, az emberiség sorsához fűződő érdekeinket. Minden nem pusztán vegetáló, hanem alkotó szellemű, lelkesedni tudó népben élnie kell ugyanis a tudatnak, hogy a legmagasabb fokú megismerések elsajátítására irányuló erőfeszítéseik gyümölcse egykoron közös tulajdona, talán még sorsdöntő fontosságú felfedezése is lehet az egész emberiségnek. E meggyőződésnek jelenléte a közösségben és tevékenységben éppoly szükségszerű, mint az egyén életében az a készség, hogy ha többnek nem, legalább egy embernek vigasza, boldogsága, sorstársa legyen. Adamič oly magától értetődő tétele szerint tehát, lévén, hogy mindaz, amit ezidáig létrehoztunk, sőt egyáltalán létrehozhatunk, még olyannyira jelentéktelen, szinte elhanyagolható fontosságú Amerika kétségtelen világjelentőségéhez képest, nekünk, szlovénoknak s általában délszlávoknak nem marad más hátra, mint hogy alázatos és megadó szívvel, karba tett kézzel megvárjuk, míg a nagy Amerika kiötlő a romlásnak induló világ megmentésének új receptjét, hisz „...bármilyen történések is Szlovéniában vagy Jugoszláviában, azt Amerika meg sem érzi, legalábbis mélyebb értelemben nem; másrészt viszont Amerikának szinte osztályrészéül jutott, hogy befolyást gyakoroljon ...az egész világra.”

Mi ez, ha nem életrealitásunk, szellemi lendületünk kétségbe vonása? Az, hogy a világ politikai térképén „kicsik” vagyunk, még nem jelenti feltétlenül, hogy szellemiekben is lemaradtunk. Eszünkben sincs megalomániás, világmegváltó szerepben tetszelegni, de nem akarunk, nem is tudnánk úgy élni és dolgozni, hogy ne higgyünk életünk és művünk fontosságában, jobban mondva potenciális fontosságában, abban, hogy egyenértékű és -rangú résztvevői vagyunk, vagy legalábbis lehetünk a nagy és jelentős vállalkozásnak, melynek célja valóságunk megismerése és megváltoztatása.

SZILÁGYI KÁROLY fordítása

SZUTRÉLY PÉTER

A Nagy Takarodó

avagy a triumfeminátus intézményesítése

Korunk „korrekt és valóságű” gondolkodása még mindig nem szülte meg azt a fogalmat, melyet az adott helyzetre alkalmazhatnánk. Három férfi szövetséget köt. Három nővel ugyanezt latinosan kifejezni lehetetlen volna?

Ursula von der Leyent búcsúztatja a Bundeswehr. (*Szövetségi Hadsereg. 2019. augusztus 15-én.*) A legrangosabb katonai szerződés, melyet államfő és a hadügyminiszter kaphat meg. III. Frigyes Vilmos (1770–1840) porosz uralkodó vezette be mai formájában, ám a „*Zapfenstreich*” már a XVI. században is ismert volt. Alkonyatkor egy tiszt végigjárta a kocsmákat, botlalt rávert a hordók csapjaira, így tudatta, hogy nincs több védelem, a katona térjen meg szállására. (*Zapfen: a hordó csapja, Streich: ütés.*) Később már trombitaszó is elhangzott, vagyis kész volt az ismert takarodó.

Ebből fejlődött ki a katonai tiszteletadás legrangosabb kifejezője, a *Nagy Takarodó*. Értelemszerűen esti ceremónia, mely három részből áll, azaz a szerenád, az ima és a himnusz után a kivonulás. A „*Deutschland Lied*” mint nemzeti himnusz előtt mostanában még az „*Európa-himnusz*”, vagyis szegény Beethoven Örömdája a IX. szimfóniából. Az első zenei rész, az ünnepelet kérhet kedvére való zenét. Az ima is zenei, egy korál. (*Mozart: Ave verum.*)

Ursula von der Leyen tehát áll a pódiumon, feszes vigyázatban, meghatottsága tökéletes, rezzentelen arccal hallgatja száz katonai fúvos muzsikáját, kedvenc „nótáját”, mely bizony erre a zenekari műfajra alig alkalmazható. („*Wind of change*” a *Scorpionstól.*) Izzadnak is a „Musikkorp” és a „Spielmannszug” tagjai! Aztán „*Helm ab! Zum Gebet!*” (*Sisakot le, imához!*) Újabb rezzentelenség. Helyes. Így írja elő a porosz protokoll. Mellette egy másik hölgy, a következő hadügyminiszter, Annegret Kramp-Karrenbauer. Ursula égszínkék kontakklencséi nehezebbé, AKK szigorú szemüvege könnyebbé teszi állni ezt a megkövetelt fegyverzettséget 20 percen át. A hölgyek mögött minden fegyvernemből magas rangú katonák szalutálnak, ahogy illik.

Csak talán a harmadik sorban vendégként tűnik fel a fáklafényben – mert ez is része az előadásnak – Angela Merkel kőkemény daccá merevült arca. Csak gondolható, hogy ül. Mert bizony állóképessége rohamosan csökkenőben, míg ülőképessége egyenesen gyarapodott. A dolgokat ugyanis nem kiálljuk, hanem kiüljük. Angela ebben mester!

A *Nagy Takarodó* utat mutat a fáklafényben! Vagyis amíg csak lehet, Angela marad minden poroszok, bajorok, egyéb németek anyja, és katonáival, azaz inkább katonanőivel tartja a helyet mint fő helytartó.

Ursulát sokszor ábrázolták vaskalappal, kezében gépfegyverrel, amint pártközpontilag száz százalékos beszédeiben megindokolja, hogy Németország érdekeit a Hindukuschnál kell megvédeni. Miért is?

De honnan a név egyáltalán? Költészethez szokott magyar fülnek kellemes a hangzása, vagyis: „*De a vasárnap délutáni csendben, / nagyon dalolt a név zenéje bennem.*” (Áprily: Tavasz a házsongárdi temetőben, Apáczai Csere Jánosné, Aletta van der Maet emlékének) Ursula azonban leányként Albrecht volt, papája a politika körül akkor tűnt fel, amikor Kohl ellen szövetkeztek legjobbjai: Geissler, Späth, Rita Süßmuth és éppen Albrecht. Rezzentelen arcú, elegáns kereszténydemokrata, később alsószász miniszterelnökként szolgálta a pártot, de nem Kohlt. Megvolt kölcsönösen egymásról a véleményük. „*De legalább nem volt alattomos*” – vélte Kohl. (Schwan-Jens: Vermächtnis, Heyne, 2014, 85. p.)

Ursula Brüsszelben született, orvos lett, élt négy évet Amerikában, ahol a szorgalmas von der Leyen orvosi tevékenységet folytatott. Fiatalon már a CDU belső berkeiben mozgott. Minden feladat érdekelte, mindent mindig jól csinált. Amikor hadügyminiszter kellett, hát az lett. Nagy kirándulásokat tett Afganisztánba, a német alakulatokhoz. Határozottan családiasította a hadsereget, amennyiben bevonta az aktív katonásdiba a lányokat is, egyben gondoskodott róla, hogy a kezében tartott gépfegyver el ne durranhasson, vagy még véletlenül se találhasson célba. („*Gépfegyver botrány.*”) Gondoskodott arról is, hogy a sereg hadi felszerelésének nagy része használhatatlanná vált.

Most itt áll a *Nagy Takarodón*, és készül legújabb feladatára, melyre éppen úgy született, mint a német hadügyminiszterire. Mellette Annegret, a fiatalabb. Csak három gyermek mamája! Ő egyébként a Kramp. A Karrenbauer mérnökember, ő sem nagyon közismert, akárcsak von der Leyen.

*Csatlakozhatunk hát bizvást
ahhoz a véleményhez, hogy
„le” kalappal az ilyen hölgyek előtt.*

De hogyan keletkeznek ezek a kimondhatatlan nevek, melyek nyelvgyökileg teszik szükségessé az ilyen mafla rövidítést, mint AKK? 68-as szellem. Egyenragúság nő és férfi között. Mindkét házastárs felveszi a másik nevét. Schäfer-Gümbel, Schröder-Köpf, netán Schröder-Kim, sorolhatánk. Érdekes, hirtelen két „szociáldemokrata” név merül fel! Egy jellegzetes pártkatoná és egy volt kancellár 4. illetve 5. feleségével.

A kétnevűség akarva-akaratlanul hovatarozás, „szociális érzékenység”, „modern szellem”, „haladó gondolkodás”, szokások elvetése, netán „a múltat végképp...” életfilozófiája.

AKK rezzentelenül hallgatja a *Nagy Takarodót*. Arra néz, amerre Ursula, no meg a vezénylő tiszt. Sugárzik belőle az elszántság, a katonaiság (lám, új elem az életében...), az elkötelezettség. A pártkatonaiság, az „allround” adottság, akit bár-

hova állít bármikor a sors, ott ő állhatatosan lőni fog. Különösen, ha mögötte állnak (ülnek) bizonyos merev arcúak. Mellette pedig Uschi, akinek az ujjá bizton ül a ravaszon.

A németek anyja, a nagy Mozgató biztosan tartja kezében a fonalakat, és lehetőleg keveset mozgat velük. Katonanoi pedig szemrebbenés nélkül, szemrebbenésekből értik, hogy mi a teendő, vagy éppen nem teendő. A nagy stratégia megjelöli a világos célt, mely ugyan az átlagember számára homályba vész, a taktika a porosz hagyományok szerint (bár egyikük sem porosz) meghatározza az elmozdulás irányát. Nem egyszer nulla vektorral.

A Nagy Takarodó. A nagy triumfeminátus, mely határozotlan tör előre az *Igenisnemis* földje felé, melyet aztán a Szegénymenekült, Nagyonemberi filantrópiájával s nem honfivérrel fog locsolni. Csatlakozhatunk hát bizvást ahhoz a véleményhez, hogy le a kalappal az ilyen hölgyek előtt. Cserében talán elvárhatjuk, hogy ők pedig leemeljék vaskalapjaikat. („*Helm ab! Zum Gebet!*”)

Még inkább: kiemeljék frizurájuk alól mindazokat a kényszereket, melyeket talán maguk sem gondolnak komolyan, s melyek nem lényük részei. Legyenek talán egyéniségek, hogy meggyőzően tudják átadni mindazt, ami Németországnak és Európának – szerintük – jó, és amit aztán a népek el is hisznek.

Félő, hogy a *Nagy Takarodót* nem követi ébresztő.

Czeslaw Milosz

Magasabb érvek a fegyelem tárgyköréből

az egyetemes államtanács 2068. évi beszédeinek anyagából

Fegyelemre intünk és nem várunk éljeneket. Hiszen megvagyunk éljenések nélkül. Hűséges polgárainknak oltalmat biztosítunk, És nem kérünk cserébe semmit, az engedelmességet kivéve. Egyáltalán, tekintettel a felhalmozódott tapasztalatra, Hón reméljük, hogy az emberek fölismerik, Micsoda különbség van az általunk kitűzött helyes irányvonal, Valamint esztelen föltevéseik és óhajaik között. Bátran elmondhatjuk, mi mentettük ki őket, És senki más, az ellentétes vélekedések sivatagából, Ahol sose volt teljes értékű, ami valódi, Mivelhogy egyenértékű volt a valótlannal is. Kihoztuk őket onnan, a terméketlen földről, Hol magában a maga tudatlanságával mind A világ értelmén és értelmetlenségén töprenkedett. Mint szabadságuk, értsd, a női meztelenség, Nem ízlett nekik a kenyér sem, mert bőven volt a péknél. Művészet néven unalmuk különösképpét védelmezték, Mindennapi félelmüket az elmúló időtől. Mi találtuk föl, és senki más, a Közbutításai Törvényét,

A *Bécsi Napló* 2019. július-augusztusi számában jelent meg Fetes Kata tömör írása, melyből az Európai Központi Bank új vezetőjét illetően idézünk: „*Christine Lagarde a francia elnök Emmanuel Macron első számú jelöltje. Úgy tűnik, mintha megállapodott volna... Merkel asszonnyal: tiéd az EU elnöksége, enyém a bankja. No és itt idéződik fel bennem a néhai bankár Mayer Amschel Rothschild mondása: »Let me issue and controll a nation's money and I care not who writes the laws.« azaz »Engedjétek át nekem egy nemzet pénzügyének irányítását, és nem érdekel, ki írja a törvényeket.«*

Ez esetben... egy kontinens pénze válhat olyan kezek játékává, melyeket az a fej irányít, aki 10%-os kötelező adót követelt már 2013-ban minden állampolgártól... a csődbe ment országok és bankok megsegítésére. ...2014-ben az általa vezetett Nemzetközi Valutaalap vezető közgazdásza, Ken Rogoff a készpénz megszüntetését követelte, hogy továbbra is pénzelni lehessen a körbe-körbe keringő adóssághullámmal. Most 2019-ben Madame a készpénzre akar adót kivetni. Mindenki tartsa a pénzét a bankszámláján, hogy az állam vagy a központi bankok bármikor hozzányúlhassanak.

Hát kérem szépen, ha Lagarde asszony valamennyi »jó« ötletét az EKB elnökeként meg fogja valósítani, akkor elhagy az optimizmusom, mert azt hiszem, veszélyben a jólétünk és a jövőnk. Szegény Afrikából és Ázsiából ide kívánczoló menekültek! Ha ők ezt mind tudnák!”

De hiszen ez nem is triumfeminátus! Ez quadrifeminátus! Talán egyszerűbben: *quadriga*. Nagyjából úgy, ahogy azt a Brandenburgi Kapun láthatjuk Berlinben. Nem, nincs ébresztő.

Mert megértettük, hogy a magára hagyott értelem A nem rá szabott végső kérdésekre tör.

Mi találtuk föl, és senki más,

a Csökkentett Célkitűzési Törvényt,

Mert ínség és keserv a boldogság szükséges föltétele.

És ha most, a bolondok, szidják a tilalmakat,

Félnek is már, hogy eltűnhetnek ezek a tilalmak.

A tilalom teszi, hogy hatalmasabbá álmodhatják

magukat maguknál,

Angyallá vagy lefojtott lendületű gigásszá esetleg.

Igazságuk, tudják, csak a miénkhez képest igazság,

Vagy akár hazugságunkhoz képest: humorral fogadjuk ezt is.

A sültgalambok országa csábítja és taszítja őket.

Csak a semmit lenék meg ott, azaz: önmagukat.

Ideje tehát, hogy érthetően és világosan leszögezzük:

Uralmunk, bár szigorú, nem jóváhagyásuk nélküli.

Többségük ugyanis, a legújabb adatok szerint,

álmában motyog:

Áldott legyen a cenzúra és a hiány.

Tönköl József versei

Ha majd kövéren esik a hó

Olyan vagy, mint egy forró madártemető virág-tányérja,
duzzadó hasú rigó,
csitkenyével telt bokor bezárt vérvörös ablaka,
muskátlik, krizantémok írása,
tessék: mintha sose láttál volna báránnyelű nyári eget,
egészen elfeledkezel magadról,
és már októberi üveg-litániák lobognak,
a lángok is olyanok a szemérmes fagy cölöpjein,
akár egy idegen város kék homlokú házai,
mint az áramló szél, az egyik ős olyan,
mint a másik,
ez itt barna szőlőlevél, talpadtól a homlokodig,
kapaszkodsz húsomba az ismeretlen hegyek között,
ahol már megtanultam az irthatatlan félelmet,
mikor az ősök öltöztetnek,
elhagyott dülők a barátaim,
régről ismerem én már a port, az agyag-eget,
visz haza a nyárból, hogy feledjem jobban a feledni valót,
ha árnyékomon végighúzza körmét ölyv, nyulászó kánya,
ha majd kövéren esik a hó.

Ahogy

Ahogy a Ság bazaltja és a kereszt a magasban,
ahogy kibújtatják az akácfürtök és vadföldek,
ahogy imádkozol és áldozol,
ahogy a szemedet lezáró pénz
viszi a gyaluforgács illatát,
ahogy fekszik rendre a rozs, a csörgős bot,
ahogy rontás ellen a fél patkó a kezében,
ahogy a rossz szellemek ne árthassanak neked.

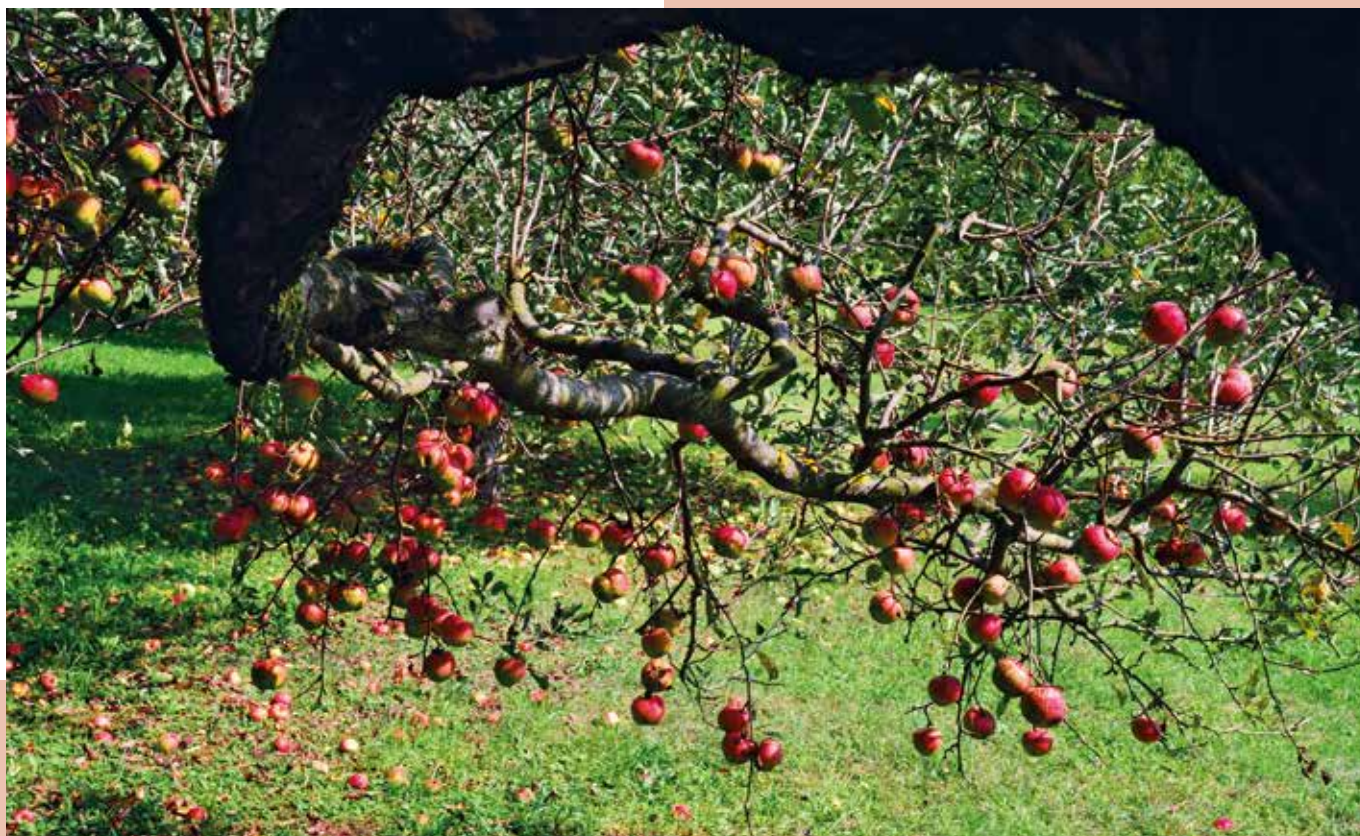
Czipott György

Stigmák

nem, sose gondoltam,
könnyű lesz tennivenni
bőr alá szögelt keresztfával.

frissengyalult cédrusillatot
élvezet beszívnom.

szégyenkezem.

Ország László fotója

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

A szellem nyomában

1. Vegyük észre: a tudomány számára a szellem éppen olyan megragadhatatlan, bizonytalan, képlékeny fogalom, mint a lélek. A hétköznapi és a vallási szóhasználatban szintén keveredéseket és átfedéseket tapasztalunk a szellem és a lélek fogalmát illetően.

2. Fogadjuk el, hogy az ember (emberiség) megteremtésével a Teremtő egy lényegileg teljesen új létezőt kívánt megalkotni.

3. Szögezzük le: a leglényegesebb különbség az ember és a többi faj között nem a testi és nem a lelki különbözőségekből adódik. A főemlősök közé tartozó némely majmok (orángután, gorilla, csimpánz, törpecsimpánz) a külsődleges jegyeiknek, vonásaiknak köszönhetően jó okkal nyerték el az emberszabású kifejezést. Másfelől: az emberi faj képes vadállat módján, még a fenevadaknál is elvetemültebben („*leketlenebbül*”) viselkedni.

4. Fogadjuk el: az ember, valamint a többi élőlény közötti leglényegesebb különbség valamilyen szellemi képességben, illetőleg e képesség teremtői akaratnak megfelelő működtetésében mutatkozik meg.

Kitérő – Okos varjú, értelmes rendőr

Vajon van-e lényegi (elvi) különbség a legértelmesebbnek tartott állatfajok és az emberi faj szellemi szintje között, vagy inkább csak mennyiségi különbségekről beszélhetünk? Habár nekünk bizonyosan több eszünk van, több eszközt használunk, több mindent tudunk alkotni, de ettől még egyes állatfajok vagy állategyedek is meglepően okosak, találgonyak, képesek gondolkodni, építeni, szervezni, sőt némelyek egymást néven nevezni vagy akár még előre megfontoltan becsapni.

Számtalan megfigyelés, tudományos kutatás és kísérlet irányult – és irányul mind a mai napig – kérdésünk megalapozott eldöntésére. Ezek ezidáig annyit egészen határozottan igazoltak, hogy a szóban forgó állatok (majmok, delfinek, elefántok, kuttyák, madarak) szellemi képességei, tulajdonságai sokkal inkább megközelítik az emberét, mint ahogy ezt korábban feltételezni merték. Nem is olyan könnyű megtalálni a pontos határt, meddig vagyunk még lényegében állat, s honnantól fogva (milyen képességünknek, tulajdonságunknak köszönhetően) vagyunk már minden kétséget kizárólag ember, egy minden más fajnál magasabb szellemi minőséget képviselő lény.

Könnyebb és gyorsabb az elválasztó határt meglelni, ha nem a legközvetlenebb rokonainkkal, azaz valamelyik főemlőssel vetjük össze magunkat, hanem például néhány értelmesebb madárfajjal, méghozzá varjúfélével.

Egy fogságban tartott, 007 becenévre hallgató varjúnak egy nyolcfeladatos szellemi akadályversenyen sikerült könnyedén végighaladnia. A bizonyító erejű film elmesélése szerint varjúnk egyenként már az összes részfeladattal találkozott, és meg is oldotta őket, de így, egyben addig még sosem találkozott a teljes feladatsorral, most először – a kamera előtt, nézőinek szeme láttára – veselkedett neki.

Nos, néhány másodperc alatt áttekintette a meglehetősen bonyolult helyzetet, aztán nekilátott a végrehajtásnak. Érdeemes sorra vennünk, mi mindent kellett hozzá értenie és csinálnia.

1. Fel kellett röppennie egy rúdra, onnan csőrével fel kellett húznia egy madzagot, a végén egy rövid pálcikával.

2–4. A csőrébe fogott rövid pálcikával a rácsok közé benyúlva három különálló kalitkából kellett kikotornia egy-egy kókockát.

5–7. A csőrébe kapott kókockát fölülről, egy nyíláson át be kellett ejtenie egy olyan átlátszó szerkezetbe, amelynek alja a három kő együttes súlyától végül lebillent, s kigördült egy hosszú pálcika.

8. A hosszú pálcikával oda kellett röppennie egy negyedik kalitkához, amelynek mélyéről most már ki tudta halászni a vágyva vágyott csemegéjét.

Bajos – de legalábbis kevés – lenne itt valamiféle ösztönös képességről szólni, vagy kitűnő testi és lelki adottságokat mël-

tatni. Itt bizony már szellemi, elméleti képességek tobzódhatnak: nagy fokú okosság, tudatosság, az emberével vetekedő, kiváló logikai készségnek lehetünk szemtanúi. Az egyetlen dolog, amit talán szóvá tehetünk, az az, hogy 007-es varjúegyedünket, ha csupán a részfeladatokra is, de mégiscsak betanították, idomították. Az idomíthatósághoz is kell már egy bizonyos fokú szellemi szint, de csínján kell bánni ennek túlértékelésével.

Amikor a világhálón először találkoztam a szabályos, felismerhető alakokat szemünk láttára festő elefántokkal, addig nem nyugodtam, amíg rá nem jöttem a dolog nyitjára. Ezek az elefántok ugyanis önmagukról alkottak egészen élvezhető, színes festményeket. Ráadásul nem is teljesen egyformákat. Hol így, hol úgy ábrázolták magukat, némelykor például egy szál virággal az ormányukban. Nos, ha egy elefánt – még ha betanítás után is – csakugyan képes a valóság ilyen megjelenítésére, akkor mi értelme lenne azon erőlködni, hogy találjunk egy éles határvonalat állat és ember között? Az önábrázolás képessége az elvonatkoztatásnak és az öntudatosságának

*Nem is olyan könnyű megtalálni
a pontos határt, meddig
vagyunk még lényegében állat...*

egy olyan magas szellemi szintje, amelynél már érdektelen részletkérdésnek tűnik, hogy mennyiségileg esetleg nem mi vagyunk-e mégis az okosabbak. Ha egy elefánt teljesen önállóan, pontosabban szólva: festékbe mártott és ormányába adott ecsettel valóban ilyen, felismerhető alakokat és tárgyakat ábrázoló festményeket tudna alkotni, akkor ki kellene jelentenünk, hogy nincs lényegi, elvi különbség az ember és a legértelmesebb állatok között. S ha nincs elvi különbség, akkor csak idő és fáradság kérdése, hogy majmokat, madarakat, delfineket, kutyákat, elefántokat türelmes idomítással, gyakorlattal az emberi szellem szintjére emeljünk, még ha mennyiségi tekintetben nyilván korlátozottabb szintre is.

Némi világhálós keresgélés után végül megleltem, amit annyira kerestem. A festő elefántokról készült filmek egyikén tagadhatatlanul kivehető, amint az elefánt gazdája az ecsetelő állatnak hol a füle tövét, hol az agyarát fogja, és nagyon finoman mozgatja. Éppen annyira finoman, hogy az idomított lény végül egy igazán szemrevaló festménnyel állhasson elő. Egy olyan festménnyel, amely valójában teljes egészében a gondozó (az ember) fejében született meg, s az elefánt csak abban teljesített igazán figyelemre méltót, hogy mennyire tökéletesen össze tudott hangolódni, együtt tudott működni emberével.

Szabadon élő állatoknál azonban fel sem merülhet az idomítás – idomítottóság – kérdése. Amit ott, saját kezdeményezésükre és saját kivitelezésükben képesek teljesíteni, az teljesen a saját szellemi minőségüket igazolja.

Városi varjak körében figyelték meg a következő esemény-sort, melynek minden mozzanatát közzétett filmfelvétel bizonyítja, megcáfolhatatlanul. Az egyik egyed a csőrében egy szem dióval kapaszkodik odafenn egy közlekedési lámpán, a gyalogosátjáró fölött. Egy alkalmas pillanatban leejti a diót, kivárja, amíg az autókerekek összetörik, majd egy szintén alkalmas pillanatban leszáll az úttestre, s nekilát az ily módon már

hozzáférhetővé vált csemegéjét felcsipegetni. Mielőtt pedig az újra nekilódul az autók elütnék, eliszkol a tetthelyről, s talán egy újabb feltörendő diószem keresésére indul.

Az alkalmas pillanatok nem kevesebbet jelentenek, mint hogy figyelnie kell a közlekedési lámpa színének váltását, de legalábbis értenie (értelmeznie) kell a forgalmi rend logikáját, ritmikáját: csak az után szabad leejtenie a diószemet, hogy a kocsisor megáll, és csak addig szabad leejtenie, amíg újra el nem indul. Vagyis egy piros és egy zöld jelzés között. S csak akkor szabad leröppennie az összetört dióért, amikor a kocsisor megáll, s csak addig csipegetheti csemegéjét, amíg a kocsisor újra el nem indul. Tehát szintén egy piros és egy zöld jelzés között.

Lássuk be, hogy itt már egy olyan magas szintű értelemmel, tudatos szellemi minőséggel állunk szemben, amely még egy közönséges embernek is dicséretére válna. Sokkal több ez már, mint egy egyszerű eszközhasználat, amelynél emberszabású majmok például különféle botokat, madarak pedig kisebb veszőket, töviseket vesznek igénybe táplálékuk megszerzéséhez. Mostani esetünkben ugyanis a megfigyelt varjú nem csupán a gépjárműveket, ezeket az ember alkotta természetes eszközöket vette használatba – de legalábbis hasznosította – a maga javára, hanem egy egész közlekedési rendszert is. S ahhoz, hogy ezt megtehesse, szüksége volt egy sereg olyan képességre, amelyeket az emberré válás jellemző képességeiként szokás emlegetni:

- elvonatkoztatás, fogalomalkotás, képzettársítás (*az autókerek mint diótörő; a lámpa mint jelző, forgalomszabályozó*);
- tervszerűség, tudatos előrelátás (*lásd a diólejtés, a felcsipegetés és az elröppetés pontos időzítését*).

Szokás még az emberiség kizárólagos tulajdonságaként emlegetni a nyelvhasználatot is. Ha a hollók nemrég felfedezték, idevágó képességére gondolunk, azt is ki kell mondanunk, hogy önmagában a nyelvhasználat sem fejezi ki a köztünk és az értelmesebb állatok között fennálló különbség lényegét. A hollótársadalmat erős családi és baráti kötelékek jellemzik. Amiként nekünk, embereknek van saját nevünk, nekik van saját hangjelük, amely társaik számára segít azonosítani őket. Több mint 80 féle kiáltásra képesek, ily módon nagyobb távolságból is társalogni tudnak egymással, s nem is csupán élelemszerzéssel, leselkedő veszéllyel vagy párválasztással kapcsolatban vannak közlendőik. A hollók, kiváltképp a fiatal egyedek mindennapi életéhez hozzá tartoznak a különféle játékok, vetélkedések, időmúlato szórakozások: havon csúszkálnak, elbűvölően légi parádézhatnak, vagy ha úgy adódik, akár farkasokkal fogócskázhatnak.

Ha egy régi társuk visszatér, és hallatja a saját hangjelét (emberi értelemben: közli a nevét), a többiek válaszolnak neki. Különösen figyelemre méltó, hogy nem csupán azt ismerik fel évek múltán is, hogy ez az egyed egykor közékük tartozott, hanem aszerint felelnek magas vagy mély hangon neki, hogy mennyire kedvelték. Éppen úgy, ahogy mi, emberek is tesszük. Ha megőrülünk valakinek, felcsendül tőle a hangunk; ha viszont nem örülünk az érkezésének, csak mormogással, dörmögéssel fogadjuk.

Hollóknál, varjaknál, szarkáknál azt is megfigyelték, hogy fogságban tartott egyedeik némelyike szívesen utánozza az emberi beszédet. Egy, még fióka korában megmentett és befogadott szarka gondozója számolt be arról, hogy Buksi névre hallgató madaruk magától kezdte utánozni a gyakrabban

hallott emberi szavakat. Habár a későbbiekben mellé költöztetett, már felnőttként befogadott szarkájuk csőrét még egyetlen emberi szó sem hagyta el, a kék-sárga ara papagájuk minden reggeli találkozásukkor és minden esti távozásakor „szíjjja” kiáltást hallat, mire Buksi – gazdája beszámolója szerint – tömör „szervusz”-szal válaszol.

Nincs okunk feltételezni, hogy ilyenkor a madarak kis agyában és lelkében lényegét tekintve egészen más következne be, mint az ember esetén: a nekünk szánt figyelmes közlést a barátság jeleként (kifejeződéseként) fogjuk fel, s bizonyosan jóleső érzés tölt el tőle bennünket.

S azt sincs okunk feltételezni, hogy a varjak talán legemberibbnek tűnő tulajdonságát, a furfangos színlelést az egyes varjúegyedek ne hozzánk hasonlóan élnék meg, vagyis ne lennének határozottan, világosan tudatában annak, hogy az éppen leskelődő fajtársukat igyekeznek megtéveszteni, becsapni. A varjúegyedek ugyanis előszeretettel dugdossák el megszerzett javaikat; előfordul azonban, hogy némelyikük észreveszi, valamely társa éppen figyel, de legalábbis figyelheti. Ezért elterelő hadműveletbe kezd, s leplezetlenül igazgatja a rejtkehelyet, dugdossa, takargatja a semmit – majd pedig a ténylegesen megóvandó kinccsel biztosabbnak tűnő rejtkehely után néz.

Vegyük észre, hogy ezzel a teljesítményével a megfigyelt varjúegyed (az állati természet) egy tekintélyes lépéssel még közelebb jutott ahhoz a szellemi minőségi szinthez, amely magaslatra leginkább magunkat (az emberi fajt) képzeljük oda.

Színlelni (hamiskodni, szerepet játszani) ugyanis annyit tesz, mint hogy egy számunkra kedvezőbb létállapot elérése érdekében tudatosan alakítjuk (befolyásoljuk) önmagunkat és környezetünket, vagyis a belső és külső világunkat. Ez már távolról sem az az ösztönvilág, amelynél minden külső jelre azonnali, vagyis mindenféle megfontolás, gondolkodás nélküli, kényszerű, önkéntelen reagálás (válaszlépés) következik.

Ha az ÉN nélküli (vagyis egyéniségmentes) hangya azt érzékeli, hogy ki akarják fosztani, jellemzően két dolgot tehet, s mindkettőt csakis ösztönei pillanatnyi parancsára:

- a tulajdonával együtt megpróbál azonnal eliszkolni;
- megpróbál ellenállni.

A fenyegetést tehát nem gondként éli meg, vagyis nem olyan feladatként, amelynek megoldásán gondolkodni kell. A hangya gondolkodás nélkül cselekszik: mindenféle tudatos mérlegelés és elhatározás (választás) nélkül.

Nem így a varjúnk.

Figyeljük meg, hogy okos gondolkodásával meddig (milyen határig) jut el, s hova nem bír már követni minket, embereket!

Nála a tudatosságnak és a szabad akaratnak már egy olyan magas szintjén állunk, ahol az ÉN képes különbséget tenni a valóság és annak mása (képe) között; s e szellemi képességét gyümölcsözőtve igyekszik egy számára kedvezőnek tűnő valóság helyzetet eltervezni és megvalósítani. Itt tehát már nem arról van szó, hogy a közös lelki nyelv segítségével az egyik lény megérzi (érzékszerveivel és ösztöneivel érzékeli), hogy egy másik lény őt megtámadni vagy kifosztani készül; hanem itt a színlelő varjú véges-végig a szellemi adottságára, az észre támaszkodik (az észre hallgat). Az észre képes belelélni (belehelyezkedni) a társa fejébe (helyzetébe); az észre tudja, hogy a másik azért figyel (figyelheti) őt, hogy ha ő elszállna onnan, rögtön kifossa; s szintén az észre tudja, hogy elég csak olyan mozdulatokat tennie (olyan jelzéseket küldenie),

amelyek a valóságos elrejtés képzetét keltik, a társa így is valóságként (valóságosként) éli át.

Lássuk be: nincs lényegi különbség a varjú e trükközése és az illuzionisták mutatványai között. Az elkövetők mindkét esetben állati és emberi elménk egyik legalapvetőbb tulajdonságát (voltaképpen észszerű és gazdaságos korlátját) használják ki: mivel ismeretszerző és -feldolgozó szervünk, azaz tekervényes agyunk a bámulatos kapacitása ellenére is eleve képtelen (alkalmatlan) arra, hogy a világot a maga bonyolultságában és teljességében megismerhesse és befogadhassa, ezért leképezi; azaz egy olyan belső képet készít és rögzít róla, amely számára már kellőképpen átlátható, kezelhető, a saját belső világába (valóságképebe, világképebe) illeszthető. A leképezés (belső képalkotás) olyasformán történik, mint amikor egy fényképet rögzítünk az elménkben. A fénykép szükségszerűen csak egy részletet ragadja ki a valóságnak; maga a részlet (pl. egy emeleti ablak vagy egy emberi tekintet) önmagában nem létezik, ilyen értelemben nem is tekinthető valóságosnak. Elménk azonban a részt kiegészíti egészé. Ennek köszönhetően az így nyert képet teljesnek és valóságosnak érezzük, ilyennek éljük meg, nem pedig a külső valóság kivonataként, ábrájaként, modelljeként.

*...a varjú nem csupán a gépjárműveket,
ezeket az ember alkotta
termetes eszközöket vette használatba...*

Csak hogy a valóságrészlet kiegészítését elménk mindig a saját indítékai és tapasztalatai szerint végzi el, vagyis az ÉN-ünknek megfelelően. Ennek következtében pedig ahány ÉN, annyi valóságkép. Sőt még ennél is kacifántosabb a helyzet! Ahány ÉN, annyi valóság! Hiszen az egyetemes valóság kiragadott részletéből (látszatából) általunk gyártott valóságkép teljesen valóságosan hat ránk, valóságként ülepszik le bennünk, és mi neki megfelelően fogunk nemcsak gondolkodni, hanem viselkedni és cselekedni is, vagyis visszahatni a külső (egyetemes) valóságra, beleavatkozni ennek alakulásába.

Az egyetemes valóság ellentétéként így született (születik) meg az ÉN valósága.

Mit is jelent ez a világunkra s az emberiségre nézvést?

Hangyáinknál a „nyitott végű”, „rugalmas” ősinformációk (genetikai parancsok) teszik lehetővé a változó körülményekhez való tömeges alkalmazkodást, a környezet megszállását, meghódítását. Nincs ebben szerepe sem ÉN-nek (egyedi vonásnak, képességnek), sem gondolkodásnak. Habár az olyan ÉN nélküli, gondolkodásra képtelen, tömeges lények, mint a hangyák, termeszék, sáskák stb. a pusztító támadásaikkal óriási károkat tudnak okozni az emberiségnek, de legalább attól nem kell tartanunk, hogy valaha is olyan meglepő cselekedetekre szánják el magukat, amelyek meghaladják az ősinformációk szabta lehetőségeiket és korlátaikat. Az ősinformációik megismerésével, tartalmuk kiismerésével az ÉN nélküli lények ellenőrzésünk alatt tarthatók.

Az ösztönös ÉN s vele az egyedi vonások és a gondolkodás megjelenésével a Teremtő, mondhatni, lazított a köldökzsinóron. Új minőségű lelki és szellemi teremtményei lehetőséget kaptak arra, hogy bár ugyancsak ősinformációk szabta korlátok között, mégis önállóuljanak: saját gytevékenysé-

gükkel értelmezhessenek és értékelhessenek egy valóság-helyzetet, képzelhessenek el helyette egy számukra kívánatosabbat, s tehessenek lépéseket ennek megvalósulásáért.

Ezzel a szabadsággal (felszabadítással) elvi lehetőség nyílt arra, hogy a Teremtőn kívül más létezők is újragondolják (újragondolhassák) és megváltoztathassák a külső valóságot (nyilván a természeti törvények kényszerű tiszteletben tartásával). Vajon meddig terjedhet ez a szellemi és cselekvési szabadság az ösztönös ÉN szintjén?

Kutatások és több ízben elvégzett kísérletek igazolják, hogy a genetikailag hozzánk legközelebb álló, egyes mérések szerint csaknem 95%-os megegyezést mutató csimpánzok és törpecsimpánzok némely szellemi képességekben akár még jobbak is nálunk. Például egy öt éves, Ajumu névre hallgató csimpánz az összes vele versengő, tucatnyi egyetemistát verte az egyik feladatban. A számítógép képernyőjén 1-től 5-ig (máskor 1-től 9-ig) mutatkoztak a számok, külön-külön négyzetben, véletlenszerű elrendezésben, változó időtartamig. Ezután a számok eltűntek, és csak a négyzetek maradtak, ezeket pedig a kísérleti alanyoknak emlékezetből, a számok növekvő sorrendjében kellett megérinteniük. A kutatók beszámolója szerint amíg a számokat héttized másodpercig lehetett nézni, a verseny döntetlenre állt, ám amint négytized, illetve kéttized másodperc-re csökkentették a látványt, Ajumu jobbnak bizonyult. Vagyis a csimpánz memóriája az alatt a rövid pillanat alatt inkább tudta rögzíteni a látott számokat, mint az embereké. Holott neki korábban még arról sem lehetett fogalma, mik ezek a számok; s míg az ember már kiskorától tisztában van a számok sorrendjével, a csimpánznak még ezeknek a számára teljesen értelmetlen jeleknek a sorrendjét is rögzítenie kellett elméjében.

Nos, mind a feladat megtanulásában, mind pedig a végrehajtásában csimpánzunk olyan teljesítményt nyújtott, amely – akár csak varjúink esetében – ismét arra kell sarkalljon minket, hogy az ösztönös ÉN minőségét elérő lények és az ember közötti lényegi különbséget ne az elme olyasféle „technikai” képességeiben keressük, mint amilyen a környezeti elemek felismerése és rögzítése (jelfogás, jelértelmezés, fogalomalkotás), vagy a logikus gondolkodás (közvetlen kapcsolatok, összefüggések felismerése, követése), vagy amilyen az előrelátás, a tervezés és az alkotás.

Utóbbiakhoz kötődve azt is vegyük észre, hogy a lényegi különbség keresésekor félrevezető, ha a mai, civilizált ember képességeit állítjuk párhuzamba az ösztönös ÉN szintjén élő lények valamelyikével. Hiszen a lényegi különbség nem az idők során keletkezett, hanem már kezdetektől fogva létezett, s éppen neki – ennek az emberi fajra jellemző különleges tulajdonságnak – köszönhető az embernek az élővilágból való kiemelkedése, sőt bámulatos, viharos kiugrása.

A hódnak, amikor nekiáll várat, gátat vagy csatornát építeni, szükségképpen kell legyen valamilyen képe, fogalma arról, hogy hova akar eljutni, s milyen anyagok beszerzése és milyen tevékenységek (technológiai lépések) szükségesek hozzá. Amikor az ágakból, gallyakból összerakott építményt módszeresen izzappal kezdi betapasztani, feltehetően semmilyen formában nem nevezi néven a maga malterját, de ettől még kell legyen valamilyen képe, fogalma róla, hiszen tudnia kell, miért bukik le a vízbe, miért siklik le a folyómeder aljába, mit akar felhozni onnan. Arra azonban nyilvánvalóan nem képes, amire az ember: tervrajzokat készíteni, számításokat végezni,

gépeket és mesterséges anyagokat használni a háza felépítéséhez. Csakhogy az is biztosra vehető, hogy hajdani őseink, akár csak a hódok, szintén effélék nélkül eszkábálták össze első viskóikat – ha bármit is építettek egyáltalán, s nem barlangban húzták meg magukat –, mégis emberek voltak már, s már bennük rejtőzött az a világhódító s világrengető képesség, amelyet mi most annyira keresünk.

A megfejtéshez vegyünk elő egy ugyancsak hiteles megfigyelést, amely azonban most nem a városi varjakra, hanem a városi emberekre vonatkozik. Ha valahol betörik egy ablak, és nem javítják meg, a környéken egyre több ablak törik be. Ugyanilyen rossz hatással jár egy összefirkált fal, az eldobált szemét és minden, ami az elhanyagoltság érzetét kelti. Az ilyen környéket az emberek még jobban elhanyagolják, ez az ördögi kör pedig egyenes úton vezet a romló közbiztonsághoz, az elharapódzó bűnözéshez. A jelenséget megfigyelő és elemző bűnüldöző szakemberek (kriminológusok) feltételezték, hogy az összefüggés visszafelé is működik: ahol felszámolják a környezeti rendetlenségeket, ott ily módon csökkenthető a bűnözés. S valóban. Sikeresnek bizonyult elméletük „Betört ablak-elv” néven vált ismeretessé, s bekerült a bűnmegelőzés és a bűnüldözés tananyagába.

Nos, ilyesféle elméletek, illetőleg elvek megszületése és elterjedése az állatvilágban elképzelhetetlen. S habár ezek az elméletek és elvek jellemzően az emberi elme képződményei, vegyük észre, hogy e képességünk kialakulása valójában nem az agytekevényeink számán vagy az agyi funkcióink többletén múlt, hanem fordított az összefüggés! Azért lett ilyen különlegesen tekevényes és összetett az agyunk, hogy elvégezhessük azt az elképesztően bonyolult, szövevényes felada-

tot, amelyet ősinformációink (genetikai parancsaink) belénk oltásával a Teremtő ránk testált. S amelyet a legegyszerűbben s legtömörebben úgy lehet megfogalmazni, hogy járuljunk hozzá a világ s benne önmagunk teremtéséhez, gazdagításához, jobbításához.

Szögezzük le: a feladatunk, az emberiség küldetése emelt ki bennünket az állatvilágból. Szellemünk (és egész ÉN-ünk) minden bonyolultsága és szövevényessége e feladat nehézségéből, rendkívüli összetettségéből adódik.

Vegyük észre: attól, mert egyre bonyolultabb feladatokat oldunk meg egy tetszőleges számítógépen, maga a gép nem lesz egyre bonyolultabb. Attól, mert egyre nehezebb feladatokat oldunk meg Ajumuval (a legokosabb csimpánzunkkal), az agyberendezkedése nem lesz egyre szövevényesebb. A gép is, a majom is, az ember is csak akkor képes bármely feladat elvégzésére, ha az alkotójuk (teremtőjük) előzetesen beléjük pakolta a teendők elvégzéséhez szükséges képességeket, illetőleg azokat az elemeket és programokat (ősinformációkat), amelyek e képességek kibontakozásához szükségesek.

Képzeld el, hogy ott áll Ajumu, a világ legokosabb majma a betört városi ablak előtt, mellette pedig egy körzeti rendőr. Méghozzá elég különleges rendőr, mert egyszerre eszes és lelkiismeretes.

Ajumu nyilván a maga módján szemléli a számára szokatlan környezetet: természetes gyanakvással és kíváncsisággal. Nem akar-e valami előugrani odabentről? Nincs-e odabent valami ehető? Vajon mire készül mellette ez az alak? Csak nem őt akarja beküldeni, bezavarni oda? Stb.

Egy dolgon bizonyosan nem fog elgondolkodni. Se a világ legokosabb varjúja, se a legokosabb delfinje, se a legokosabb elefántja. S tegyük hozzá: se a legbutább embere.

Mégpedig ezen: „Miért?”

Miért van betörve ez az ablak? Mi okozhatta?

Ilyen kérdést csak olyan lény tehet fel, akibe bele van oltva a valóság megváltoztatásának mind a vágya, mind pedig a képessége. Olyan lény, akit azért érdekelnek az ok-okozati összefüggések (a valóság megismerése és megértése), mert természeténél (ÉN-jénél) fogva készen áll a jelen állapot megváltoztatására, számára kedvező átalakítására.

Egy szerényebb szellemi képességű és kevésbé lelkiismeretes körzeti rendőr körülbelül úgy viselkedne, mint Ajumu: miután közvetlen veszély nem fenyegeti, és közvetlen haszon nincs kilátásban, rövid időn belül odábbállna.

Egy szerényebb szellemi képességű, de lelkiismeretes (hivatástudattal megáldott) körzeti rendőr azon fog gondolkodni, hogy vajon ki tehetta, és hogyan lehetne őt elkapni, minél súlyosabban megbüntetni, hogy mások is kellőképpen elrettenjenek a hasonló bűncselekményeknek még a gondolatától is.

A mi valóságos rendőrünk azonban az észnek és a lelkiismeretnek olyan szintjén áll, hogy önkéntelenül is felteszi magában a „Miért?” kérdést, és mindjárt választ is keres rá. Vegyük észre, hogy legokosabb majmunkat és varjúnkat is csak a „Hogyan?” kérdés érdekli, a „Miért?” véletlenül sem. Hogyan lehetne (tudhatna) hozzájutni kedvenc csemegéjéhez? Hogyan tudhatná megmenteni kincseit? A hogyan kérdés azonban mindig a meglévő létállapot részleteire, összefüggéseire fókuszál, nem enged a „van”-tól, a jelenvalóságtól (a jelenlegi valóságtól) elrugaskodni, nem enged képzeletünkkel (gondolati úton) más valóságokba (valóságképekbe) jutni. Ehhez már a „Miért?” kérdést kell feltennünk, az ok-okozati összefüggéseket

kell kutatnunk. Minél többször tesszük fel, minél hosszabb logikai láncolatban, annál jobban elrugaskodhatunk (elvonatkoztatathatunk) a „van” állapottól, s annál inkább rábukkanhatunk a valóságunk addig még fel nem fedezett, meg nem fogalmazott összefüggésére, igazságára, működési elvére.

Miért törött ki itt ez az ablak?

Miért itt törött ki ez az ablak?

Miért ott van több törött ablak, ahol több a szemét és falfirka?

Miért ott nagyobb a bűnözés, ahol elhanyagoltabb a környezet?

Miért kisebb ott a bűnözés, ahol nagyobb a rend?

S máris itt állunk a „Betört ablak-elv” megszületésének küszöbén.

...azt is megfigyelték, hogy fogságban tartott egyedek némelyike szívesen utánozza az emberi beszédet.

Belénk oltott emberi természetünkől fakad, hogy a magunk felfedezte vagy másoktól elfogadott igazságaink beépülnek belső valóságunkba, s mindennapi mozgatóinkká, vezérlőinkké válnak. S személyes, belső valóságunk minél jobban egybevágnak a külső (egyetemes) valósággal, annál jobban (otthonosabban) érezzük magunkat a világban. Ezért aztán minden lehetségest elkövetünk, hogy a külső világot hozzáigazítsuk a magunk igazságaihoz.

A kitört ablak láttán ezért fogalmazódott meg okos és lelkiismeretes rendőrünkben egy általános érvényűnek tűnő összefüggés, elmélet; s az ezt megismerő és ennek érvényességéről meggyőződő kriminológusok ezért alkottak belőle egy általános érvényűnek és követendőnek ítélt elvet, tankönyvekben téve közkinccsé az emberiség javára, embertársaik jobb boldogulására.

Csak hogy valóságunk céltudatos átalakításához igazából nincs szükségünk az igazság valós ismeretére. Hamis ismeretek és téveszmék birtokában is szent meggyőződéssel és nagy eltökéltséggel tudunk cselekedni. Nem arra van tehát szükségünk, hogy egy adott kérdésben (összefüggésben) tisztában legyünk a teljes, egyetemes, abszolút (isteni) igazsággal, hanem csupán arra az érzetre, hitre (vagy legalább reményre), hogy igazunk van; hogy nekünk van igazunk; hogy értjük (helyesen értelmezzük) a tényeket és összefüggéseiket; legalábbis másoknál jobban értjük, és helyesebben értelmezzük. Ugyanis ez az elemi feltétele annak, hogy értelmesnek (észszerűnek) tudjuk tekinteni a cselekedetünket, s általa méltónak magunkat (ÉN-ünket) az emberi létre.

Ez magyarázza meg, hogy a társadalmi lét legaljára süllyedt nincstelen, hajléktalan, súlyosan alkoholista emberek is milyen hévvel tudnak viaskodni a maguk igazáért; s milyen lecsújtó véleményük, ítéletük tud lenni a saját életükhöz képest sokkal rendezettebb társadalomról és a hozzájuk képest sokkal sikeresebb embertársaikról. Az életüket csak-csak hagyják veszni, az igazukat soha!

Azt is megfigyelhetjük, hogy magasabb végzettségű, anyagi jólétben élő párok esetén is hány kapcsolat, házasság, család megy tönkre abba, hogy a felek szüntelenül azon hadakoznak, melyiküknek van igaza.

S akkor még nem is szóltunk a „nekünk van igazunk” jegyében kitört háborúkról, sőt világégésekről; a „nekünk van igazunk”

jegyében megszületett eszmékről s az eszmék nevében megálázott, meghurcolt, kiirtott milliókról. Idáig tud fajulni az a szellemi szabadságunk és képességünk, amelyet azért kaptunk, hogy hozzájárulhassunk a világ s benne önmagunk teremtéséhez, gazdagításához, jobbításához.

Szerencsére a Teremtő gondoskodott arról, hogy szellemünk ne szabadulhasson el a végtelenségig. Például oly módon, hogy belénk oltotta a boldogság iránti vágyakozást. Belső szentháromságunk boldogságához (boldogságérzetéhez) nem lehet eljutni lelkünk (lelkiismeretünk) ellenében. Szellemünk alkalmas arra, hogy pusztá logikával („számítással”) meghatározza, saját ÉN-jének mire lenne szüksége egy kedvezőbb létállapot eléréséhez; s még arra is alkalmas, hogy ezt meg is valósítsa; ám boldogságérzetünkhöz és boldogulásunkhoz ennél többre van szükség: a lélek (lelkiismeret) tevőleges közreműködésére, a szellem felett gyakorolt felügyeletére.

Ezzel áll összefüggésben az a megfigyelés, hogy azok az emberi egyedek, akiknél az IQ-tesztek az átlagosnál jelentősen magasabb intelligenciahányadost mutatnak ki, az életben gyakrabban bizonyulnak sikertelennek, boldogtalannak, mint a jóval alacsonyabb intelligenciahányadosú, ám érzelmileg (lelkileg) kiegyensúlyozott fajtársaik. A nagyon „intelligensnek”, „értelmesnek” mért emberi egyedek hajlanak arra, hogy a szellemi adottságunk jelentőségét túlbecsüljék szentháromságunk másik két tényezőjével szemben, illetőleg ezek kárára.

Egyfelől nem veszik tudomásul, hogy mind a külső, mind a belső világunk oly mértékig bonyolult és szövevényes, időben és térben minden irányban oly mértékig végeláthatatlan és kifürkészhetetlen, hogy a szellemnek mindig csak az igazság megközelítésére van esélye, de sohasem a teljes megismerésére. Másfelől pedig nem vesznek tudomást testünk és lelkünk (ösztöneink, zsigereink, sejtjeink, érzelmeink) értelmes (intelligens) voltáról... (Ennek boncolgatására alkalomadtán kitérünk.)

Mindezeknek okán az emberi szellem, illetőleg a szellemi szintek (minőségek) nyomába eredve, helyénvaló különbséget tennünk a LOGIKUS ÉN és az ÉRTELMESES ÉN között.

Most már visszatérhetünk alapvetéseinkhez.

5. Szögezzük le: végső soron a feladatunk (küldetésünk) emelt ki bennünket az állatvilágból. Szellemünk (és egész ÉN-ünk) minden bonyolultsága és szövevényessége e feladat nehézségéből, rendkívüli összetettségéből adódik.

6. Azért lett ilyen különlegesen tekervényes és összetett az agyunk, hogy elvégezhesük mindazt a feladatot, amelyet ősinformációink (genetikai parancsaink) belénk oltásával a Teremtő ránk testált. S amelyet a legegyszerűbben s legtömörebben úgy lehet megfogalmazni, hogy járuljunk hozzá a világ s benne önmagunk teremtéséhez, gazdagításához, jobbításához.

7. Ahhoz, hogy mi, emberek, céltudatosan teremthessünk, ki kell tudnunk szabadulnunk „vak” ösztöneink fogságából. Át kell adnunk magunkat egy olyan vezérőrnök (irányító)nak, amelynek segítségével kiemelkedhetünk ösztönös ÉN-ünkéből, elvonatkoztatathatunk saját érzéseinktől, érzeteinktől, és képessé válunk „tényszerűen”, „tárgyilagosan”, „logikusan” gondolkod-

ni: azaz tőlünk függetlenül is létező általános (egyetemes, elvont) fogalmakban és összefüggésekben. Ehhez tudatos tudatunkra s egy ezt létrehozni és működtetni képes, rendkívül összetett, szövevényes szervre (emberi agyra) van szükségünk.

8. Ahhoz, hogy teremthessünk, belénk kellett oltani a megismerés, a megértés és a jobbítás vágyát, valamint az alkotás izgalmát (akár: örömeit). A teremtés szellemi műveletei nem nélkülözhetik lelkünk közreműködését: ösztönzését, támogatását, felügyeletét.

9. Ahhoz, hogy teremthessünk, ki kell tudnunk szabadulni a *van* fogságából: el kell tudnunk vonatkoztatni (el kell tudnunk rugaszkodni) pillanatnyi belső és külső valóságunktól (pontosabban szólva: valóságképüktől). Múltba (múltképbbe) és jövőbe (jövőképbbe) kell tudnunk gondolatilag (képzeletünkkel) helyezkedni. El kell tudnunk képzelni más, új, lehetségesnek tűnő valóságokat. Fogalmat kell nyernünk ezek elvi működőképességéről és gyakorlati megvalósíthatóságáról. Képesnek kell lennünk a gondolat valósággá alakítására.

10. A valóság alakításához értelmezni kell tudnunk a belső és külső valóságot; amit nem ismerünk (amiről úgy gondoljuk, hogy nem ismerjük), az uralkodik felettünk, az sodor bennünket; amit ismerünk, amit megértettünk (illetőleg: amiről úgy véljük, hogy ismerjük és értjük), azt uralhatjuk és alakíthatjuk (nyilván csak az igazunk valós mértékéig).

11. Egy új valóság megteremtéséhez birtokolnunk kell a *rend* (rendjén való, helyénvaló) fogalmát, érzetét, képzetét, hitét. Csak így tudhatjuk átrendezni a valóságot, újrendezni a régi valóság elemeit, ezek kapcsolódásait.

12. Elengedhetetlenül szükségünk van az igazság – igazunk – érzetére, képzetére; s nemcsak a teremtéshez, hanem bármiféle tudatos cselekvéshez. Ennek híján moccani sem tudunk: képtelenek vagyunk az adódó lehetőségek közül választani, közöttük dönteni.

13. Tegyük különbséget szellemi minőségeink között! Nevezzük LOGIKUS ÉN-nek (vagy másképpen: ELVONT ÉN-nek, ÉSZ-ÉN-nek) személyiségünknek azt a szellemi részét, amely önmagát a lélek felügyelete alól kivonva szabadon, önállóan működik.

Nevezzük ÉRTELMESES ÉN-nek személyiségünknek azt a részét, amely ELVONT ÉN-ünk, valamint testünk és lelkünk gyümölcsöző együttműködéséből formálódik.

14. Tekintsük magasabb minőségű szellemi szintnek az ÉRTELMESES ÉN-t a LOGIKUS ÉN-nél.

Részlet Varga Domokos György: *Isten logikája – Az Élet logikája* című kettőskönyvéből

Vállalkozás a digitális korban

Simon Hayward: Az agilis vezető

Napjainkban az agilitás képessége az, amely lehetővé teszi a vezetők számára, hogy gyors, rugalmas válaszokat és testreszabott alternatívákat kínáljanak a változások eddig soha nem látott gyorsasággal végbemenő történéseihez – állítja a Pallas Athéné Könyvkiadó legújabb kötetének szerzője, Simon Hayward. Az agilitás emellett egy új vezetési megközelítést is jelöl, melynek célja, hogy a folyamatosan fejlődő, kapcsolatokkal átszőtt világban a vállalatvezetők agilisabb, együttműködőbb szervezeteket hozhassanak létre. Az *agilis vezető* című könyvében Simon Hayward az ilyen szervezetek kialakításához ad útmutatást.

Az agilis vezetők személyiségükben egyszerre két, látszólag egymásnak ellentmondó tulajdonsággal rendelkeznek. Stratégiamegvalósítók, tehát gyorsan és hatékonyan képesek előremozdítani a szervezetet, egyértelmű célokat megfogalmazva és azokat elérve. Ugyanakkor rendszeresen megkérdőjelezik tevékenységüket, annak minőségét és relevanciáját, amennyiben pedig arra van szükség, átalakítják folyamataikat, rendszereiket. Az agilis vezető tisztában van saját képességeivel, ismeri az agilitás fogalmát és annak alkalmazhatóságát, és folyamatosan törekszik tudásának frissítésére, beleértve a technológiai fejlődéssel járó új digitális eszközök, szoftverek alkalmazását. Az agilis vezető mindeközben empatikus kollégáival, célja a fejlett kapcsolatok kiépítése, amely megfelelő alapot nyújt a gyors és körültekintő döntéshozatalban, valamint egy elfogadáson alapuló szervezeti morál és kultúra kiépítésében.

*...a vezetők bizonyos esetekben
akár a legfiatalabb munkavállalóktól
is sokat tudnak tanulni...*

Az agilis munkavégzés során elsődleges az egymás iránti bizalom. A munkavállalóknak bízniuk kell egymás szakértelmében, míg a vezetőknek a munkavállalók képességeiben. E területen a vezetők feladata, hogy olyan légkört teremtsenek, ahol a munkavállalók szívesen kipróbálnak új dolgokat, az esetleges hibákat követő szankciók pedig olyanok legyenek, amelyek továbbra is lehetővé teszik ezen légkör fenntartását. Egy agilis vezető számára a döntéshozatal során megfelelő arányban kell az ösztönökre hallgatva gyors elhatározásra jutni, valamint a tényeket alaposan kiértékelve megalapozott döntést hozni. A tanulás iránti vágy és nyitottság pedig elsődleges. A tanulási kultúrának, keretrendszernek továbbá világosnak kell lennie a munkavállalók számára is. A szerző to-

vábbá ugyanígy azt is kiemeli, hogy a vezetők bizonyos esetekben akár a legfiatalabb munkavállalóktól is sokat tudnak tanulni (például az új technológiák alkalmazása terén), ezért minden típusú tanulási folyamatra nyitottnak kell lenniük.

A kötet szerzője a digitalizáció által támasztott kihívások tekintetében kiemeli, hogy a vállalatok és a vezetői testületek szintjén egyaránt összekapcsoltnak, agilisan kell működni annak érdekében, hogy mély megértést nyerjenek például az új fogyasztói mintázatok, elvárások, és később hatékonyan tudják azokat felhasználni bármilyen változás esetén, valamint a hosszú távú versenyelőnyök biztosítása céljából.

Simon Hayward a vezetői tanácsadások terén elismert Cirrus tanácsadó vállalat alapító ügyvezetője, valamint a Melbourne-i Alliance Manchester Business School tiszteletbeli professzora. Kutatásaival és tevékenységével, valamint a témában megjelent publikációival célja, hogy bemutassa az összekapcsolt vezetést, és útmutatót adjon a vezetők számára stratégiáik implementálásához.

Az *agilis vezető* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó (PABooks) korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a PABooks könyvesboltjában, a Bölcs Várban.

A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adunk a WWW.PALLASATHENEKIADO.HU oldalon, ahol a kötetek webshopon keresztül is megvásárolhatók.

A PABooks kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook oldalán (WWW.FACEBOOK.COM/PALLASATHENEKIADO) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

Lengyel János

Félperces prózák

Mai mese

A Hófehérke Betéti Társaság elárverezte a hét törpe családi házát. Mióta bezárták a bányát, egyre nehezebb lett a törpék sorsa. Megtakarított pénzcsekkjükkal beszálltak Hófehérke üvegkoporsó bizniszébe, de régi pártfogoltjuk rászedte őket, és végül az utcán találták magukat. Megpróbálták munkát találni. Sok kertben megfordultak, de az emberek ma már nem hisznek a mesékben.

Politika

Több tonna friss sértés érkezett Magyarországra Nyugat-Európából. A népjólétért felelős államtitkár kijelentette, hogy a brüsszeli humanitárius küldeményt érdem szerint, kvóta-rendszerben fogják elosztani a magyar települések között.

Földosztás Törökországban

Erdogan elnök tegnap sajtótájékoztatóján jelentette be, hogy a rászoruló gazdálkodóknak földet osztanak jutányos áron. Mindenkit egységesen megillet fél-hold.

Üzenet Mexikóba

A szappan nem az operába való.

A szavak ára

A szlovák kormánynak sikerült bebizonyítania, hogy a magyar nyelv a legdrágább az egész világon. Egy magyar szóért akár 5000 eurót is elkérnek a nyelv-tőzsdén. A legtöbb pénzt a *haza*, a *magyar*, a *Felvidék*, a *Nagy-Magyarország*, a *Pozsony*, *nem, nem soha* szavakért kérik el.

Egészségügy

A soros egészségügyi miniszter a gazdasági világválságra hivatkozva bejelentette, hogy a lakosság körében rendszeresítik a vékony belet.

Hasznos

Egy régészekből, történészekből és orvosokból álló kutatócsoport bebizonyította, hogy Nagy Sándor, makedón király rákban hunyt el. Életét a gordiuszi csomó oltotta ki.

Dél-Amerika

Bolíviában tömegmegmozdulásokra került sor a választási eredmények ismertetését követően. A vesztes oldal csalással vádolja a győztes kormánypártot. A hatóságok őrizetbe vették az ellenzék vezérét, de miután kihallgatták, szabadon engedték. Haláláról később gondoskodnak.

Hordószónok

Magyarország legismertebb hordószónoka Kádár János, aki önmaga készítette beszédeinek színhelyét. Mondanivalóját Nyers Rezső sugallta. Hatásfokát Horn Gyula mérte. Pártjának elkötelezettségét Aczél György testesítette meg. A hallgatóságot Puja Frigyessele tudnám jellemezni.

Nagyképűség

Párizsban franciázott a felkapott tévécsatorna két népszerű műsorvezetője. A névvel rendelkező pár, Lila és Kuka, járókeleket szólított le az utcán. Az után érdeklődtek, mit tudnak Magyarországról, a magyarokról.

Egyeseknek határozottan rémlett a főváros, Bukarest neve. A fiatalok szerint Magyarország egy szigeten van, ahol jó koncerteket szoktak rendezni. Tudományos emberek szerint anno a magyarok lóháton másztak le a fáról. Ugyancsak lóhátról fosztogatták a versailles-i Trianon-palotát. Ez nem volt szép tőlük.

Összességében a franciáknak nem kifejezetten jó képük alakult ki a magyarokról. Kivételt talán Munkácsy Mihály művei képeznek.

*Tudományos emberek szerint
anno a magyarok
lóháton másztak le a fáról.*

Számúzve

Kitiltották Ukrajnából az igazságot. A politikusok és más közéleti személyiségek ráuntak, hogy minduntalan kellemetlen helyzetbe hozza őket. Először megpróbálták elkendőzni, majd kifordítani. Azonban minden fizikai erőszaknak ellenállt. Több merényletet is elkövettek ellene. A további kellemetlenségek elkerülése érdekében antiszociális összeférhetlenségre hivatkozva a hatalom végül kitessékelte az országból. Menedékjogot kért, de egyik ország sem látja szívesen.

Gazdaság

Kóser sertéshússal akar betörni a közel-keleti piacra egy orosz vállalat. A siker érdekében az állatokat báránybőrbe bújtatják.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukáts János, Németh István Péter,

íPapp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2019. október, sorszáma: 10/2019

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

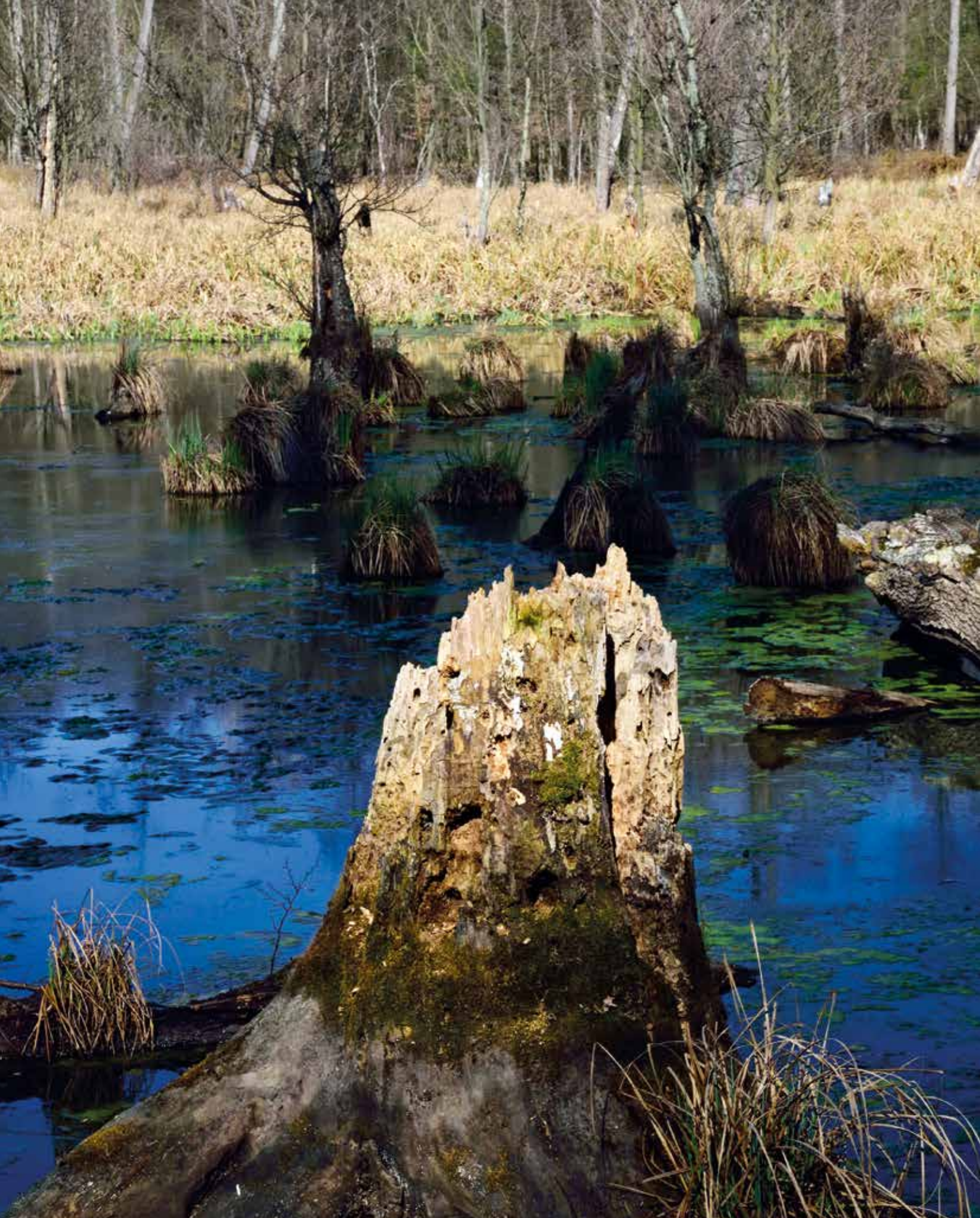
A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Ország László fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2019-ben is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

Nemzeti
Együttműködési
Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Magyar Könyvtári
Egyesület

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

